

ТРИЗНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - ТРИДЕНТ UKRAINIENNE

Число 7-8 (557-8) Рік вид. XIII. 21 лютого 1937 р. Ціна 1 фр. 50. Prix 1 fr. 50.

Париж, неділя, 21 лютого 1937 року.

В цьому числі «Тризуба» наведено текст меморіялу до Ліги Націй об'єднання поневолених Москвою народів «Прометей». В тому документі висунена і формульована думка, яка мусить привернути до себе увагу українського громадянства. Меморіал підносить справу переведення плебісциту на територіях поневолених Москвою народів.

Ми думаємо, що справа організації плебісциту на територіях, заселених українською нацією в межах ССРСР, при теперішніх міжнародних умовах належить до тих ідей, які могли б знайти певне зацікавлення і увагу в політичних колах Західньої Європи і Америки.

Увага керуючих чинників великих держав в теперішній момент присвячена справі усунення можливості військового конфлікту і знайдення тих засобів, які створили б тривалу базу для світового миру.

Не може підлягати сумніву, що одною з тих причин, яка викликає небезпеку війни є справа України. На Україні, яка панує над значною частиною чорноморського побережжя і становить для Європи найкоротший континентальний шлях на схід, перехрещені суттєві інтереси цілого ряду європейських держав. В сучасних умовах Україна складає терен для колоніальної експлуатації ССРСР. Лише відбудова суверенної Держави Української могла б створити базу, при якій окремі європейські держави шляхом економічних і політичних договорів з майбутньою ук-

раїнською владою могли б знайти можливості для заспокоєння своїх інтересів і потреб на основі взаємності і рівноправності. Відбудова Української Держави таким чином давала б можливість для ліквідації одної з поважних причин сучасного світового напруження.

З другого боку, прийнята тепер совітьська конституція творить формальні можливості для розв'язання справи української державности. Вона говорить, що УССР має права виходу з совітьського союзу. Вона встановлює вселюдське виборче право і право референдуму. При цих обставинах існують теоритичні можливості для поставлення на референдум справи про бажання населення УССР лишатися в складі совітьського союзу і для населення прилягаючих до УССР районів, які по своєму економічному становищу і складу населення тяжать до України, справи про їх бажання приєднатися до України.

Само собою, ми не остільки наївні, щоб думати, що сучасний совітьський уряд збирається виконувати ту конституцію, яка його формально обов'язує. Але сама вже постановка цієї справи і притягнення до неї уваги світової громадської опінії мало б своє позитивне значіння. Відмова совітьського уряду виконувати постанови тої конституції, які він сам визнає для себе обов'язуючими, і перевести референдум що-до України з очевидністю виявила б імперіялістичне обличчя сучасної совітьської політики, розкрила б її гнобительський характер. Це б привело до дальшого зменшення впливів СССР в закордонних відносинах, до дальшого зросту його ізоляції.

Було б завданням не лише української політичної еміграції, але й цілої української людности по цей бік Збруча в Європі і за океаном зорганізувати широку кампанію і акцію для того, щоб рішаючі світові чинники поставили справу референдуму на Україні на порядок політичного дня.

На закінчення нагадуємо для повноти про речі, які розуміються самі собою. Подачи до уваги світової публичної опінії справу референдуму на Україні, треба ставити тако-ж питання про ті гарантії, які б забезпечили при переведенню референдуму вияв дійсної волі населення. Серед цих гарантіій основними були б: виведення з України російських частин червоної армії, амніс-

тія і поворот на Україну всіх висланих, організація міжнародного контролю, забезпеченого збройною силою європейських держав, підчас переведення референдуму.

Коли б українська акція, скерована в цьому напрямі і не могла привести до відбудови української державности, була б вона в кожному разі і тим чинником, який наблизив і прискорив би час реалізації наших державно національних ідеалів.

СПРАВЕДЛИВІСТЬ І СИЛА

Де-які міжнародні політичні кола намагаються поділити держави світа на дві категорії: прихильники сили, як аргумента у вирішуванні міждержавних проблем, і прихильники міжнародної справедливости та права. До першої категорії залічують так зв. «фашистівські» держави, до другої — держави ніби-то «демократичні». Прикладів для доведення слушности цієї тези не бракує. Насамперед це манджурська й абіссинська справи, де ніби всупереч справедливости і праву запанувала сила зброї Японії та Італії. Потім зріст могутности 3-ої Німеччини, яка, що-правда, ще нічого не здобула силою, принаймні на зовні, але якій постійно інкримінують різні агресивні наміри. І врешті, говорять навіть про іспанські події, де «справедливість» мала б бути по стороні совітського амбасадора Розенберга й «іспанського Леніна» Лярго Кабалеро, бо ж іспанський «народний фронт» придбав на виборах легальну більшість у парламенті (*).

Такий підхід до справи видається вже на перший погляд підозрілим: складне і протирічне питання справедливости і права подається тут у занадто упрощеній та звульгаризованій формі. Не заглиблюючися у деталі юридичного та, так би мовити, філософичного характеру (що було б авторові і не під силу), можна поробити тут наступні зауваження.

Одною з чоловіх «демократичних» держав вважається у згаданих політичних колах... совітську Москву. Совітський уряд грає тепер на терені Ліги Націй роллю ініціатора всяких заходів проти «фашистівської агресії» та «оборонця права, справедливости й мира» в міжнародних відносинах. І коли вслухатися в галас, що зчиняється довкола загрози «фашистівського імперіялізму», при чому ні слова не говориться про традиційний імперіялізм

---

*) Це останнє твердження заперечено вже міродайними свідцтвами колишнього президента Іспанії Замери: «народний фронт» дістав меншість голосів виборців, але мав більшість у парламенті лише через недоладний виборчий закон та явні шахрайства і терор підчас виборів.

Москви, тої Москви, що брутально і підступно окупувала і кривавим нелюдським терором гнітить мільйонові вільні народи та через розкладову злочинну акцію Комінтерну невпинно стремить до знищення і підбиття все нових держав і народів, — тоді навіть для непосвяченої людини стає ясным, що тут «щось не все в порядку».

Ретельними оборонцями «права і справедливости» являються якраз ті держави, що хочать за всяку ціну утримати сучасний status quo, себ-то сучасні кордони й сьогоднішній уклад міжнародних сил. Коли придивитися ближче, го побачимо, що це власне ті держави, які по світовій війні здобули повну сатисфакцію, дістали можливий максимум задоволення своїх домагань. Але чи цей status quo дійсно відповідає справедливим аспіраціям цілих націй, чи цей стан річей не коштує мільйони жертв де-яким народам, як напр., на Україні, — на це «оборонці права і справедливости» заплющують очі. Боючися, що зміни в якійсь частині Європи чи світу викличуть небажані комплікації та прецеденти для них самих, вони воліють брататися з найлютішим ворогом засад «права й справедливости» — Москвою.

Питання «права й справедливости» в міжнародній політиці є питанням досить відносним. Те, що є справедливим для одних, не є ним для других. Трудно встановити тут якусь загально-обов'язуючу мірку. Проте всеж таки можна твердити, що обвинувачення «фашистівських» держав є в багатьох випадках тенденційним. Бо коли де-які їх вчинки викликають обурення й протести, то аналогічні вчинки інших держав у минулому чи навіть в сучасному обходяться мовчанкою.

Японія уважає, що «справедливість» є по її боці. Бо Манджурія була zagrożена большевицько-московською окупацією, що ставило б у небезпеку Корею і цілу Японію, бо там були zagrożені її економічні інтереси, бо вона потребувала нового простору, задихаючися на своїх перелюднених островах, і врешті Китай не дбав про Манджурію, в якій панували анархія, бандитизм та посилена большевицька агітація.

Італія теж мала чимало аргументів на свою користь. Етіопія не дотримувалася засади добросусідських відносин цивілізованих держав, постійно нападаючи та грабуючи територію італійських та й інших колоній. Далі в Етіопії, цій країні невідьліцтва і середньовічних тортур, абіссинська меншість нещадно експлуатувала та знущалася над різноплемінною більшістю населення. Італія ж обіцяла принести до Етіопії, замість дикунських порядків, добробут європейської цивілізації та гігієни, ввести її в орбіту економічних взаємовідносин світа. І врешті Італія тако-ж потребувала колоній, бо по світовій війні інші великі держави забрали собі все, що можна було забрати. Італійські аргументи з цього останнього погляду досить сильні. Інші держави придбали собі раніше колонії так само збройною силою, часто безжалісно масакруючи непокірне тубільне населення. Тепер черга для здобуття

колоній прийшла на Італію. Чому-ж обурюватися тепер з приводу «італійського імперіялізму», коли те саме поступовання інших вважалося цілком слушним? І коли на це відповідають, що ці «несправедливі» з'явища дійсно були в минулому, але тепер, мовляв, від часу заснування Ліги Націй починається зовсім інша доба, то цей аргумент видається досить хистким. Бо, по-перше, Ліга Націй сама не без гріха (і не без тяжкого), приймаючи до себе Совіти і санкціонуючи тим бруталну окупацію поневолених Москвою народів, а по-друге аргумент цей в найгіршому випадкові нагадує (згори просимо вибачення за це знадто «кольтористе» порівняння, якого не треба брати дослівно) того злодія, що вкрав мільйон, зробився після цього чесною людиною і переслідує тепер інших злодіїв, бо... не потребує більше красти.

Німеччина вимагає звороту своїх колоній, мотивуючи це тяжким економічним становищем та перелюдненням. Де-хто заперечує «справедливість» цього домагання. Не зупиняємося над цим питанням, але підкреслюємо лише той факт, що Німеччині відібрано її колонії по програній нею війні (*) Отже чому відібрання німецьких колоній в наслідок війни, себ-то силою, треба вважати за акт «справедливости», а домагання їх звороту ш л я х о м и р н и м за акт «несправедливий»?

Що-до Іспанії, то про неї не приходиться говорити: там аргумент «справедливости і права» на користь Лярто Кабалеро є тільки звичайним дурисвітством на послугах Комінтерну і Москви.

* * *

Попередні міркування не мали на меті виправдання одної й осудження другої сторони. Їх завданням було довести, що не можна уявити дві групи держав, з яких одна послугується виключно аргументом «сили», а друга аргументом «справедливости» й «права». Багато держав, що уважаються носіями принципів «справедливости», не раз уживали й уживають сили зброї для здійснення своїх планів, а їх сьогоднішній «чемпіон» — Москва — просто таки нічого не має за собою крім брутално дикунського терору і безчесного підступу.

Силу та справедливість в міжнародніх відносинах не можна розділяти, як два абсолютно протилежні й незгідні явища. Навпаки, вони в багатьох випадках, так би мовити, взаємно доповнюються. Сама брутална сила, коли вона не має за собою жадного, хай хоч одностороннього усправедливлення, може перемогти, але її панування ніколи не втримається і доведе до краху. Сила мусить мати попертя якогось морального аргументу — хай ним буде бодай «усвячений еґоїзм» нації. Але з другого боку

---

*) Уважають здебільшого, що Німеччина заслужила на таку кару, бо вина вибуху війни спадає на неї. Але питання, хто є винуватцем війни, є, що найменше, дискусійним. З нашого погляду, одною з найголовніших причин війни була імперіалістична політика Росії.

не менш правдивим є, що справедливість мусить бути підтримана силою. Ніколи якась справедлива ідея не зможе перемогти, коли вона не є підтримана пролітаюю кров'ю, аргументом багнетів і гармат. Сила грає тут першу роллю, вона рішає вислід боротьби, а почуття справедливості є лише тим стимулом, що зміцнює і гартує відпорність сили.

Питання «сили й справедливості» мало першорядне значіння в житті таких народів, як Італійці, Поляки і т. д., що боролися за свою свободу: вони ніколи не здобули б незалежності, коли б по-за справедливістю своїх домагань не вміли вмірати в борні та не перемогли ворога силою збройного чину. Це саме питання має велике значіння і для України. При його розгляді Українці є ніби схильні до прийняття формули «справедливості». Це можна подекуди зрозуміти, бо ж наша справа є стовідсотково справедливою і нас «несправедливо» гнітить ворог. Проте таке ставлення питання криє в собі велику небезпеку для справи нашого національно-державного визволення.

По-перше, це викликає почуття спорідненості зо всіма «покривдженими», від чого залишається один крок до створення «єдиного фронту усіх поневолених народів», включаючи сюди... й африканських негрів та рештки червоношкірих Америки. З погляду інтегральної «справедливості» та моралі це може б було дуже добре, але для наших державно-національних інтересів — дуже зле. Б в наших інтересах є єдиний фронт з могутніми і цивілізованими державами, які з тих чи інших причин є ворогами нашого ворога. Ми не можемо займатися питанням, чи відношення цих держав до інших народів чи до своїх підданих є стовідсотково «справедливим» і «моральним», бо нашим першим обов'язком є дбати про інтереси нашого, і лише нашого, многострадального народу.

По-друге, така безмежна віра в «справедливість» ослаблює нашу національну відпорність. Бо вірючи в «справедливість», яка так чи інакше мала б нам принести визволення, ми занебудуємо справу організації власних сил для неминучої боротьби. Ми вірили в Антанту, в Лігу Націй, в «солідарність міжнародного пролетаріату», в «інтернаціональну демократію» і т. д. і т. д. Але... все це не дало нам здійснення наших ідеалів. Ми маємо гіркий досвід у цій справі. Наші національно-державні домагання були безперечно найбільш узasadненими з погляду «інтернаціональної справедливості». Окремі визначні політичні і суспільні чужоземні діячі, в численних виявах симпатії, признавали нам цілковиту слушність. Мимо того, жадна держава не виступила (принаймні до останнього часу) в нашу оборону, не зважилася на ворожнечу супроти наших гнобителів. Бо — повторюємо — «справедливість» грає мінімальну роллю в міжнародних відносинах. Хто цього не розуміє і думає, що шляхом якихось гуманітарних міркувань Україна може дістати волю, — той тяжко помиляється. Волю, державність, відповід-

не становище в міжнародному концерті держав можна здобути лише силою. Коли ми, Українці, зможемо показати світові нашу силу, тоді будуть рахуватися з нашими домаганнями. А щоб бути сильними, треба в першу чергу мати власну самостійну державу. Бо для нації недержавної поступ, розвиток, експанзія, — все це є речі неможливі, навпаки — такій нації загрожує повний загин.

Кожна незалежна держава має можливість зміцнитися, розвинути і стати потугою. Вона має можливість брати чинну участь в міжнародній політиці, використовувати зручну політичну кон'юнктуру і в рішучий момент, дбати про експансію на зовні, а навіть про придбання нової території. З домаганнями такої держави мусять усі в більшій чи меншій мірі рахуватися. Чи це є «справедливо» чи «несправедливо» — це інша річ, але це є незаперечний факт.

Отже найвищий час, щоб усі Українці зрозуміли нарешті цю аксіому: за всяку ціну мусимо здобути собі самостійну незалежну державу, без якої українська нація є засуджена на смерть. І за всяку ціну мусимо побороти Москву, без чого здійснення наших державницьких постулатів є неможливим.

Це є та єдино правильна і спасенна лінія, яку вже 17 років тому започаткував уряд Української Народньої Республіки і якої він твердо тримається, не зважаючи на всякі «опозиції», ганебні обвинувачення і обкидання болотом з боку де-яких українських «патріотів». Як би 17 років тому всі Українці замість безчинної опозиції по віденських кавярнях, замість сидження по чеських таборах, або покладання надій на большевицьку «українізацію» чи на «справедливість» Ліги Націй, як би замість цього всі вони об'єдналися довкола уряду УНР й підтримали героїчні змагання нашої лицарської армії, то може результат нашої боротьби був би зовсім інший. Як би року 1920 ми здобули самостійну державу, то хай подумають собі наші мудрі політики, що бойкотували акцію уряду УНР за його договір з Польщею, — хай подумають, чого б могли досягнути за 17 років вільного державного розвитку? А тепер, року 1937, розвинувшись і зміцнившись, ми були б державою, до якої голосу прислухалися б усі чужинці, з якою рахувалися б і виконували її домагання. Замість цього маємо сучасну сумну дійсність: страшна руїна на Великій Україні, а по-за її межами ще й досі існують різні групки, «претенденти» та отаманчики, які вперто займаються виготовлюванням своїх власних рецептів для «спасіння ченьки», вносячи розклад і дезорієнтацію в ряди українських самостійників-державників.

Здається, що за останній час переважна більшість українського громадянства (включно з Галичиною, розбіжність з якою була найбільш яскрава) зрозуміла свої колишні помилки і фактично прийняла програм уряду УНР: **б е з о г л я д н а б о р о т ь**

ба всіма засобами за самотійну державу з центром у Києві. Проте деякі політичні провідники, приймаючи правильні позиції не мають сміливості визнати свої помилки в минулому та відверто підтримати боротьбу уряду УНР і підпорядкуватися його єдиному проводові.

Тепер, коли ми ще не маємо власної держави, ми можемо мати потрібну нам силу лише через об'єднання, дисципліну й підпорядкованість єдиному проводові. Такий провід існує: це уряд УНР, спадкоємець славної пам'яті великого Вождя Української Нації — Симона Петлюри. Без керівництва цього єдиного національно-державного проводу, традиційного і легального, освяченого кров'ю славних боїв за волю років 1919 і 1920, який користує з довір'я і симпатій народніх мас на Україні та невпинно продовжує боротьбу за визволення, без такого керівництва ніяка праця, ніякі досягнення не можливі. Всякі спроби творення на чужині якогось нового центру мають лише авантюристичний або й провокаційно-ворожий характер та вносять лише нові заколоти і розбиття в наші тяжкі обставини, тому такі спроби є непотрібними, шкідливими і злочинними. Об'єднання і підпорядкованість урядові УНР є сьогодні, як і завжди, найвищим і найпекучішим обов'язком всіх правдивих патріотів-державників.

М. Л.

Женева, 12 лютого 1937 р.

ПОКАЗОВІ ПРОЦЕСИ І МОСКОВСЬКІ ПЛАНИ НА УКРАЇНІ

Низка показових процесів очевидно ще не кінчилась. Один процес родить другий. Терор лютує, поруч з десятками жертв юридичного морду гинуть тисячі без усяких судових комедій. Було б помилкою думати, що по-за московськими процесами криється саме лише стремління Сталіна позбутися людей, які можуть бути йому небезпечні. Сталін ще не диктатор у властивім значінні цього слова. Він тим часом лише голова московської олігархії і намагається зробитися диктатором. Московська історія знає кілька таких прикладів. Основник московської деспотії, Іван Жорстокий, поводився з боярами не дуже инакше, як Сталін поводиться тепер з совітською аристократією. Не инакше давав собі лад з боярами та стрільцями й Петро I. Сучасний прихід Московщини від олігархії до диктатури утруднений внутрішніми та зовнішніми ускладненнями. Найбільшою перешкодою до утворення московської диктатури з Сталіним чи ким иншим на чолі є різнонаціональний склад СРСР. Призвичаєні до деспотії московщини можливо й були б готові відступити свої «громадянські»

права московському диктаторові, навіть чужинського походження, легальним шляхом, але ніколи українці, кавказці, козаки чи члени якоїсь іншої поневоленої нації не згодяться признати владу якогось московського диктатора.

Як кожда акція московського імперіялізму, звернені і показові процеси посередньо і безпосередньо в значній мірі проти поневолених націй, головно проти України, почасти проти Грузії. Цілий останній процес, акт оскарження, допити оскаржених, кінцева промова прокуратора, статті в пресі і промови на різних вічах повні нападів на Україну. Оскарженим Радеку, П'ятакову, Серебрякову закидав прокуратор, що вони умовлялися «віддати» Україну Німеччині та Польщі, а Помор'я та Приамур'я Японії, провадили шпіонаж на Україні, уряджували там саботажі і диверсії, набирали на Україні та в Грузії терористів для атентатів проти большевицьких достойників і т. ин. При тім на оскаржених перекинуто відповідальність і за численні хиби господарки московського центру на Україні і за убиття та поранення численних московських стахановців, насланих для суцього визиску українського робітництва.

Несамовитими зізнаннями оскаржених намагається Сталін виправдатися, коли не перед населенням, то принаймні перед московськими «знатними людьми», відхилити їх обурення проти Кремлю на частину московської олігархії, призначену бути викинутою з ушкодженого совітського корабля, і нарешті змобілізувати сили московських імперіялістів, намалювавши перед ними небезпеку можливої втрати України. Троцький, Радек, П'ятаков, який здобував Київ для Москви, та інші, як українські сепаратисти, гідні, розуміється, сміху, тако-ж як гідна подиву фантазія прокуратора Вишинського, але треба признати, що він справді не міг-би вигадати для них тяжчого злочину проти Московщини, як намір відокремити від неї Україну, хоч-би ніяких фактичних доказів їх вини й не було. Це не перешкоджає, розуміється, п. Вишинському пересувати центр ваги найближчого процесу ще більше в напрямі України. Зазначено вже й де-які жертви майбутнього процесу. Як членів українського центру Логинов називає окрім себе тако-ж і Коцюбинського, Голубенка та Лівшица.

Ініціатори останнього московського процесу мали, очевидно, намір скомпромітувати український визвольницький рух як в очах українців, так і в опінії Європи, намагаючись, довести, що відокремити Україну від Московщини захожувалися такі особи, як Троцький, Радек, П'ятаков, Серебряков і т. ин. Виставляючи український рух до державної самостійности як «німецьку та польську інтригу», кремлівські можновладці довели лише, що їх фантазія остільки-ж убога, як і колишніх московських чорносотенців. Вигадки ці могли зробити бажане вражіння хіба на московських «знатних людей» на Україні та в цілім союзі. Українців вони могли лише обурити. Що-ж до закордону, то протиукраїнські вигадки в останнім показовім процесі викликали разом з іншими

фантазіями московського уряду несмак не лише в Лондоні, а й в Парижі. «Ізвестія» гірко скаржилися, що «Манчестер Гардіан» пристав до «протисовітської кампанії»; якийсь московський «професор» оголосив навіть в «Ізвестіях» довжелезний лист з дуже безглуздими нападами на цей орган англійських лібералів, на який московський уряд рашійше справді не мав чого скаржитися. Але найбільше вразило московський уряд те, що орган Блюма «Попюлер» «пристав до протисовітського цькування французької реакційної преси» з приводу московського процесу, а це, розуміється, без благословення французького прем'єра статися не могло.

Нема найменшого сумніву, що конфлікт в межах кремлівської олігархії значно ширший, ніж то з перебігу самого процесу можна бачити; цей конфлікт поширився, очевидно, й на військову частину московської олігархії. Дуже замітний той факт, що коли в часі переслухання оскаржених на процесі було згадано ім'я Тухачевського, то Радеку було наказано голосно заявити тричі, що цей маршал нічого спільного з процесом не має. Але вже самий паничний характер цього спростовання доводить, що Тухачевський мав до процесу, можливо, значно більше відношення, ніж самі оскаржені.

Не маючи ніяких певних повідомлень про здогаданий конфлікт між Сталіним та Ворошиловим, про приготування до можливої воєнної диктатури, про численні арешти старшин червоної армії на Україні і т. ин., було б передчасним робити далекосяглі висновки. Але не підлягає найменшому сумніву намір московської олігархії вирівняти її внутрішні противенства та приготувати шлях до особистої диктатури на партійнім чи на військовім ґрунті в значній мірі коштом України і на дальшу шкоду України.

Процеси, які уряджує сталінська верхівка московської олігархії, прибирають загально-європейське значіння, по перше, тому, що їх, очевидно, спрямовано в значній мірі проти України, Грузії та інших поневолених націй, а відносини між цими націями та Москвою належать до справ інтернаціональних; по-друге-ж, тому, що відносинами між стисло партійною та військовою частинами московської олігархії цікавляться, очевидно, держави, які спірають свою європейську політику на союзі чи приваймні на порозумінню з Москвою. Тим часом нема досить даних, щоб рішати про те, хто більше подобається товаришу Блюму—тов. Сталін чи тов. Ворошилов, хоч виступ совітської преси проти французького прем'єра з нагоди московського процесу й дуже характеристичний. Окрім того боротьба в межах кремлевської олігархії, що знайшла такий яскравий вислів в показових процесах, є й буде в засаді внутрішньою московською справою, не зважаючи на всі намагання совітських «юристів» втягнути до неї Україну.

Оскільки кремлевські можновладці намагалися шляхом процесу налякати своїх союзників в Європі фантастичними планами

Німеччині та Польщі на Україні та викликати нові політичні ускладнення в Європі, вони дістали болючу поразку. Поважна європейська преса просто висміяла провокаційні фантазії показового процесу про зв'язки між Троцьким і його оскарженими «агентами» та «Гестапо». А разом з тим московський уряд зрадив свої плани пошкодити справі незалежності української держави як в межах ССРСР, так і на міжнароднім терені. Але плани московських можновладців викрито своєчасно. Московській акції становлять українці належну протиакцію і по той, і по цей бік большевицького кордону. Провокації показових процесів викликають лише збільшений опір українського населення. Вірогідно заяви пана Любченка та інших «самоотвержених малоросів» з нагоди закінчення процесу на конгресі, присвяченим прийняттю української «конституції», нікого ані на Україні, ані в Європі не обдурять.

Україна показує себе тут, як і завжди, гідним членом європейського протимосковського фронту. Українці, що перебувають тут, остерігають Європу перед московськими планами. Вони виконують свій обов'язок супроти Європи і мають право сподіватися, що й Європа виконає свій обов'язок супроти України.

М. Дянько

НЕДОВЕРШЕНЕ — ДОВЕРШИМО

(Святкування дати «22-го січня» в Букарешті)

24-го січня, в салі «Айнтрахт» у Букарешті відбулася урочиста академія, присвячена історичній українській даті «22-го січня».

Академія була уряджена спільними заходами Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії та товариством «Буковина».

Після вступного слова п. д-ра В. Трепке, всі присутні виконали український національний гимн.

Центральною точкою академії був добре скомпонований і майстерно виголошений реферат п. інженера Дмитра Ліницького.

«У кожного народу, сказав референт, є власний національний календарь, що визначає найвизначніші дати в його житті. У ті дні концентрується думка й увага всього, що є живого серед того народу, на його минулому, в якому заховуються коріння майбутнього. В ті дні привселюдне віддається пошана його національним героям. Ті дні постійно нагадують нації про шлях, яким вона має йти до своєї мети, до свого ідеалу.

Масмо й ми свій національний календарь. В той календарь, поруч з іншими національними святами — увійшов і день «22-го січня», день проголошення нашої державности (рік 1918-й) і день проголошення об'єднання українських земель (рік 1919-й).

В ті дні сталися події, що творять собою найяскравіші факти на тлі цілого тисячеліття нашої історії. Славна, дорога традиція Українського Народу — державна незалежність, не раз приспана несприятливими об-

ставинами нашого історичного життя, відновилися в умовах, що свідчили про невмиручість її в свідомості нашого народу».

«Книга історії не тільки народів, але й поодинокого народу пишеться криваво, тяжко. А особливо у нашого народу».

То він піднімався на високий щабель могутності, культури, добробуту, то, під натиском ворогів, знесилений в кривавій боротьбі, падав і доходив до цілковитої руїни».

Роблячи екскурсію в історичне минуле України, п. інж. Ліницький пригадає добу Великої України-Руси Ярослава Мудрого, коли український нарід, використовуючи свої творчі сили, свої здібності й величезні матеріальні багатства свого краю, з розмахом будує свою державу, об'єднує в ній всі краї, здобуває цілковиту незалежність і політичну могутність, творить матеріальний добробут і високу духову культуру.

Далі промовець переходить до польсько-литовської доби, доби роз'єднання і цілковитого занепаду української державности, щоби за кілька хвилин пригадати часи Богдана Хмельницького, добу нового національного піднесення, нової свідомої боротьби за національне визволення, за утворення національної держави, об'єднаної і могутньої.

За новим занепадом надходить новий зрив до державної волі (доба гетьмана Івана Мазепи) і нарешті надходить 1918-й рік.

«Цей рік, каже промовець, не почав нової книги історії боротьби нашого народу за незалежність. Стара вже то книга. Багато кривавих сторінок вписано до неї. То був рік продовження тієї-ж книги, книги історії народу нашого, що має безконечну кількість сторінок, в якій ще буде вписана не одна світла сторінка. І не має такої сили, яка могла-би закрити цю книгу, здати її до архиву, бо книга ця сама посідає найвищу силу — кров, бо кров'ю писана».

«22-го січня 1918-го року Український Нарід виголосив, як волю нації, волю до свого незалежного державного життя і зафіксував перед цілим світом, що від нині він стає господарем у своїй хаті, а 22-го січня 1919-го року він так само рішуче заявив, що він єсть єдиний на всіх українських землях.

«І тут для нас, і там — для нашого народу, день 22-го січня поставив і тримає сам в собі ту мету, що, з одного боку надає сили, витривалости в боротьбі-праці, а з другого — характеризує боротьбу; це той акорд, якому все підпорядковується і в тонах якого все на Україні і по-за нею суще — працює.»

Для нас цей день — не тільки спогад про велику хвилю відродження стародавньої державности нашої, не тільки день пошани для тих, хто за волю України життя своє поклав, але й день, що кличе нас недовершене довершити.

Це заповіт наш, що так яскраво, міцно висловив в своїй статті на день 22-го січня один з наших славних мужів, яким і закінчу я своє коротке слово:

«В день свята української державности встають передо мною постаті лицарів і мучеників великої ідеї.

Тих, що життям своїм заплатили за свою віру в ню.

Тих, що найдорожим скарбом засвідчили відданість батьківщині.

Тих, що власним чином крові і праці, гарячого патріотизму і виконання обов'язку, умінням — для одних слухатись і для других наказувати, а обом і разом коритись вищим наказам нації, через її вождя переказаним, розпочали нову добу в історії України.

Тих, що створили спільним чином свого життя найкращу легенду нації — легенду оружно́ї боротьби її за своє право жити вільною і державно незалежною.

Тих, хто заслужив право на те, щоб стати незабутнім в історії України, хто зв'язав її величчє минуле зі світлим майбутнім і переказав нам живим та прийдешнім поколінням, великий заповіт: національної помсти та недовершеного чину.

Шлях звільнення кожної нації густо кропитьс'я кров'ю. Нашої — так само. Кров'ю чужою і своєю. Ворожою і рідною. Кров закінчує глибокі процеси національних емоцій, усвідомлень, організаційної праці, ідеологічної творчості, всього того, що нація і свідомо й ірраціонально використовує для ствердження свого права на державне життя.

Кров, пролита для цієї величньої мети, не засихає. Тепло її все теплим буде в душі нації, все відіграватиме ролю непокоючого, тривожного ферменту, що нагадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого.

З цим чуттям завжди переживаю я наше свято державности. Воно все зв'язується у мене з дорогими — незабутніми образами тих, хто дав нам право його святкувати, подібно до того, як величаві мелодії нашого гимну в цей день здаються особливо урочистими, а слова обов'язуючими, — все зливаються з передсмертними стогнаннями тих, чий дух тоді тільки повірить в ширість і поважність нашого святкування, коли ми не словами-співами, а ділами докажемо нашу моральну вартість бути достойними свята.

Хай-же в цей день ми глибше, як коли відчуємо велику вагу передсмертних заповітів наших лицарів.

Хай свято сьогоднішнє навчить нас шанувати пам'ять полеглих і бережно плекати традиції боротьби за українську державність, такі чисті й проречисті, такі ушляхотнюючі, бо й оправдані й окроплені святою кров'ю найкращих синів нації»....

«Я хочу, — каже далі п. інж. Д. Ліницький, — щоби ми всі, скрізь розсіяні, в цей день — в день нашого свята — чину — твердо, ясно і голосно сказали: — Так, той чин недовершений — довершимо. — І повстане Велика Соборна Українська Держава».

Хор товариства «Буковина» під діригуванням п. інж. Левинського, виконує кілька патріотичних пісень; після цього коротке кінцеве слово виголошує п. д-р В. Трепке, в якому він, між іншим каже:

«Короткий, але світлий час державної незалежності України промайнув перед нашими очима яскравим метеором, що розсік затьмарене небо нашої бурхливої доби. Промайнув і ніби зник.... Але він полишив у серцях українського народу той вогневий слід, який віщує близький уже світанок нового й остаточного національно-державного відродження України. Будьмо-ж до нього готові».

Зміст і програм академії свята носив поважний, витриманий характер і залишив по собі добре вражіння.

Слід відмітити, що на цьому святі не було нікого з скоропадчиків, що називають себе «Українськими Гетьманцями Державниками».

Дмитро Геродот

« ПО Ш И Л И С Я   В   Д У Р Н І » *)

Українці, що перебувають у Югославії, були здивовані появою в білгородській газеті «Політика» з 8-го листопаду минулого року замітки - наказу на невидному місці такого змісту:

*) В «Тризубі» повідомлялося вже про ту авантюру, що мала місце в Югославії (див. «Тризуб» ч.39(543) з 15.XI.1936, стор. 9-10).Ця стаття особи, що мала нагоду бути в безпосередньому стику з героями тої авантюри, характерно її освітлює.

«Старшинам і козакам Запорозького Корпусу мати зв'язок із штабом корпусу або із штабом українського фашистичного покрету — Білгород, Краля Александра 112».

Прочитавши цю замітку, я зразу подумав, що маємо, певно, справу з якоюсь новою організацією, що, будучи чомусь закохана в одній українській військовій частині, підтримує з нею зв'язок. Цікавлячись цією новиною, рішив я написати на подану адресу листівку такого змісту: 1) Яку ціль має штаб українського фашистичного корпусу? 2) Чи є українська фашистична партія дозволена з боку місцевих властей? 3) Хто зараз командує Запорозьким Корпусом? 4) Чи приєднався цей корпус до Української Армії, що перебуває на еміграції? 5) Яке відношення штабу фашистичного «покрету» до уряду УНР, тоб-то, чи підпорядкувався він законному урядові українському?

Через кілька днів дістав я відповідь на бланку «Головна Рада Самостійної Соборної Української Держави, політичний відділ, 17-го листопаду, ч. 15, Білгород» такого змісту: «В. Ш. П. Чорний! На вашу листівку від 15 листопаду б. р. відповідаю, що ніякого формування Запорозького Корпусу ім. Петра Болбачана не провадиться, бо він уже два роки тому як сформований на терені, тоб-то на Україні, де й знаходиться постійно його штаб. З того, як ви без сумніву розумієте, не можу відповісти на питання про склад корпусу. Оголошення в «Політиці» від 8 листопаду торкається тільки тих старшин і козаків цього корпусу, що тимчасово перебувають по-за межами України. Корпус, як взагалі все українське військо, що сформовано до цього часу в активні частини, знаходяться під головним керуванням штабу українського фашистського здвигу самостійної соборної Української Держави, що не є партія, але рух, себ-то здвиг. Про ціль здвигу й всі його формування можете довідатись з універсалу Головної Ради здвигу від 19 серпня і із відозви політичного відділу від 26 серпня того-ж року, які вам надсилаю. Ніякий легальний Уряд Український, крім Головної Ради українського фашистського здвигу, як в еміграції, так і на Україні, нам не є відомим».

До цього листа додано «універсал», якого підписав (і сміх, і горе) «голова фашистської держави» Левко Богунець та «голови політичного, адміністративного і військового відділів».

Коли я перечитав ці папери, мені стало ясно, що маємо діло або з людьми цілком божевільними, або з провокаторами.

Із усіх цих панків-«державників» я знаю лише одного — «голову держави фашистського здвигу», що зветься Левко Богунець. Давніше звався він Леонід Лебідь-Баганець, а в російського військового агента зареєстрований, як «Леонид Баганцов». Рідний брат Баганца дивується, звідкіль його «Льонка» викопає собі прізвище, Лебідя. Перемищаючи своє прізвище на Богунця, мабуть підбрався він до історичної постати Богуна.

Любить він, щоб про нього говорили, а ще більше, щоб писали. Все одно — чи лихе, чи добре. У цім відношенні Боганець пригадує мені одну фігуру з Одеси. Той те-ж хотів, щоб про нього писалось, то ліг під тяжкий бендюг, щоб його переїхало, а коли його запитали пом'ятого, чому він таким способом задумав кінчити з життям, то він одповів, що зовсім він не хоче кінчати життя, а хоче лише щоб про нього було написано в газеті.

Цікавили мене ще й «голови відділів», тоб-то «міністри» Боганця. З метою побачити їх поїхав я до Білгороду, але, як після виявилось, їх так просто побачити, десь на вулиці, неможливо, бо вони, бачте, опасаються за своє дороге життя, так потрібне Україні, з дому, тоб-то із штабу, не виходять, а охорони не мають, хоч і командують «корпусами та багатьма іншими військовими формаціями». Щоб їх побачити, треба було йти до їх штабу, а йти до цих осіб без свідка — небезпечно. Щоб не подумали що-до них прийшла депутація, — рішив таки піти сам.

Щоб українська еміграція бодай у Югославії мала можливість судити про оцю «здвигову фашистську Українську Державу» з Білгороду, — подаю для відома в коротких рисах мою розмову з «головою держави» та його «міністрами».

Отже, прихожу перед будинок 112 на Краля Александра вулиці, шукаю табличку, яка б означала приміщення штабу «здвигової України». Дарма — нічого не найшов. Читаю вивіски над крамницями. По-між крамничних вивісок бачу маленьку вивіску, де на білому полі написано чорними літерами «Україна». Думаю — мабуть тут і є. Пробую вийти. Замкнено. Один «братушка» питає мене: — Ви код Руса? — Рішивши, що оті панове не є українці, відповітаю «так». — Онда ізвольте у авлію, єр дучан є затворен». Я домислився, що сюда, мабуть, Боганець перевіз свою крамничку лахміттям, бо й район є такий. Зайшов і не помилився; в маленькій кімнаті, закиданій старим лахміттям, сорочками та іншим, та заставлений кількома машинами, зустрівся я з паном «міністром закордонних і внутрішніх справ здвигової України». Познайомились. Оказалось, — він мене й давніше знав, але я його ніколи не бачив. Сказав я йому, що я сам од себе, персонально цікавлюсь їх появою, і попросив поінформувати мене ширше у справах їх універсалу, чи посідають сили для виконання універсалу та як вони уявляють собі всю цю справу.

«Міністр» зам'явся і не знав, з чого йому почати. Видно було, що про це приходиться говорити йому вперше та що в таке становище «міністра» загнала його якась біда, бо він засоромився. Але скоро прийшов до себе й почав з того, що йому є відомо, що я є переконаний «уенерівець», але мусить сказати, що УНР скрахувала на всіх фронтах, і от вони, як безкорисні українці (?), мусіли створити фашистську, каже, партію, щоб урятувати Україну од кінечної погибелі. Уже, каже, 9 років ми прапюємо на українській ниві, і зараз є слушний час, щоб ми виявились. Отже ми й

виявилися, видавши свого універсала, яким проголосили «самостійну соборну Українську Державу фашистського здвигу» і маємо надію, що за нами піде вся Україна. Так таки й відтяв. Бог його знає, що то за «здвигова Українська Держава» в його розумінні. Що-ж торкається їх цілі, то вона, по його словах, мусить бути мені відома з їхнього універсалу. Не витримав я і заперечив, що це брехня, бо національна ідея, яку провадить законний, несамозваний уряд УНР, не скрахувала, а, навпаки, набрала грандіозного розвою та придбала розуміння й прихильність багатьох інших народів: що збігці з України приходять не до них, а до представників уряду УНР, і їм свідчать що єдино на той уряд нарід покладає надію та його жде, що боротьба з комуністами на Україні точиться по ідеології УНР, а про «фашистів» щось там не чути, бо весь український нарід є зараз справді націоналісти, розуміючи свої суто національні інтереси. І думаю, добавив я їм, що тяжко було б вам там з вашим універсалом.

Не правда, відповідає «міністр», там уже всі йдуть за нашим програмом, і це ми керуємо повстаннями відсіль з Білгороду.

А багато є там, питаю, ваших людей? Та вся Україна, каже.

Ну, про це, кажу, можна говорити тут, бо ніхто того не бачить, а от чи тут багато є вас організованих, — питаю.

Та тут, — каже, — доки що немає багато, бо ми існували тайно, але тепер надіємось поширити наші ряди.

Може ще довго оповідав би він своєю ломаною російською мовою, думаючи, що це він говорить по-українськи, але раптом до кімнати зайшов сам пан голова. Через де-який час надійшов і «військовий міністр». Після надійшов ще один хлопець, якого мені представили, як будучого міністра внутрішніх справ, бо він, кажуть, вже 2 місяці без праці, попросився до них на службу, і зараз буде мініструвати.

«Військовий» почав розпитувати мене, звідки я, чи служив і коли в Українській Армії, у якій ранзі, де працюю. Відповів та й його питаю, чи він коли служив в Українській Армії? Оказалось, що ні один з них ні одного дня не був в українських частинах, а служили в ворожих таборах. Питаю:

— Як-же ви підійдете до українського народу і армії, коли ви їх і не нюхали?

— А хіба, — каже, — ваші професори знають армію і нарід? Адже ви їх уважаєте державниками.

Сказав їм, що про різницю їй говорити не приходитьсь, а як тільки вони почувають себе патріотами, то їм повинно було б бути соромно йти проти законного українського уряду. Відповідають, що вони те-ж «законні». Із дальших балачок з цими «вольноопреділяючимися» 2-го розряду, що прапорщиками зробились у Врангеля, цілком ясно стало, в яких руках знаходиться справа «здвигової України».

Відходячи, я запитав у «військового»:

— А де ви служите?»

— «Я, — каже, — шеф кухні в «Русському Ярі», але збираюсь перейти до «Русської Ліри», або в «Русській Уголок» чи «Казбек»».

Боганець мабуть стояв під дверима своєї крамнички й слухав мою розмову з його «міністрами», бо, зачувши, що я збираюсь відходити, раптом появився і просив мене остатись на обід, бо він хоче зо мною побалакати.

Як тільки «голова держави» появився, то всі його міністри повскакали, ніби їх на швайки взято, та як загаласують «Україна», що можна було подумати, що з Україною яке нещастя скотлось.

Залишився я, щоб послухати ще «голову держави».

Розсілись великодостойники за столом серед непраного лахміття обідати. Подали великий горщик борщу. Я почав інтерв'ювати Боганця та питаю:

— Що не вам прийшло до голови проголошувати самостійну соборну Україну, коли вона вже давно проголошена законною українською владою ще в Києві?

— Е, — каже, — яка то соборна, коли вони залишили в чужих руках Підкарпаття, Галичину, Буковину, Бесарабію, Зелений Клин, Кубань і т. ін., а от ми ці всі землі зібрали до своїх рук і зараз ними керуємо.

Питаю після цього: — А де-ж це і як ви ті землі позбирали та як керуєте ними?

— Це, відповідає, — нічого, що ми не в Києві і що ми ще не є фактично при владі. Але наші накази виконуються на всіх цих землях фашистської соборної України. З нами, каже, рахуються, нас слухають, а не уряд УНР, якому ви служите. Соромно і гріх українцям, що розпродали українські землі. Тепер цей уряд скражував, ніхто з ним не рахується і його вже не існує.

Бачучи цей унікум безглуздя й нахабства, перебиваю його та кажу йому і його міністрам: :

— Таку демагогію можна розводити лише перед дїтьми або круглими дурнями, щоб повірили. Український-же нарід знає зовсім інше.

Під час цієї розмови пани «міністри» з'їли по три тарілки борщу і повиятали з нього всі шматки курки та тільки тоді помітили, що моя тарілка ще й не доторкнута, та й питають:

— А ви-ж чому не рубаєте? Ви так рубайте, як ми, ось бачите вже майже нічого не залишилось.

— Нічого, — кажу, — я не голодний, «рубайте» далі.

Подали далі на стіл ще великий пиріг з оріхами. «Врубали» вони і його.

Дивлячись на них, можна з певністю сказати, що коли б вони не могли так «рубати» у Боганця його борщі й пироги, то й не підтримували б його безглуздя, і залишився б він навіть без них із своїм «універсалом». Та так воно, певно скоро й буде, бо Боганець із своєї крамнички старого лахміття не може довго тримати свій «уряд» на власних харчах.

На прощання сказав я тим добродіям, що вони зовсім зайві для України. Всі українці, які дорожать своєю батьківщиною, збираються до купи під загально-національні прапори, щоб загальними силами її оборонити, на чолі із своїм законним урядом.

П. Чорний
сотник Армії УНР.

Югославія. XII. 1936.

З С У Ч А С Н И Х   Н А С Т Р О І В

Неписаною традицією, якої твердо додержувалася українська преса, був її бадьорий оптимістичний тон. Як не сумною і мало потішаючою була дійсність, українська преса завжди намагалася настроїти своїх читачів на оптимістичний лад. Намагалася в різних статтях найрізноманітнішими способами довести, що, не зважаючи на всі несприятливі обставини сучасного, наша національна правда таки переможе, а віковічні ідеали нації будуть реалізовані в житті.

Останніми часами можна констатувати на цьому оптимістичному фронті, користуючися большевицьким терміном, все частіше прориви. Що раз більше доводиться стрічати в українських часописах статті, які, аналізуючи наше сучасне становище, дають висновки, перейняті глибоким песимізмом і зневірою. В різдвяному числі «Діла» В. Кузьмович, публіцист, що має завжди відвагу ставити всі крапки над і, говорить просто й категорично: «Ніколи ще не було в українському громадянстві стільки зневіри і дефетизму, хоч таки ще ніколи не декламувалося стільки про націоналізм, як сьогодні».

Не будемо розбирати, зле чи добре робить наша преса, порушуючи свої оптимістичні традиції. Очевидно, коли мають місце ці факти, примушують до цього обставини. Не може не відбивати преса тих настроїв і тих поглядів, які нуртують серед громадянства. А розмови і дискусії в тісніших замкнених гуртках виразно песимістичного забарвлення для останніх часів є досить таки поширеною річчу в різних місцях і серед різних напрямків. Навіть серед тих, які свої прилюдні офіційні енунціяції продовжують укладати в найвищих мажорних тонах.

Коли справа песимістичної оцінки нашого сучасного становища і наших перспектив вже порушується і серед нашого громадянства і в нашій пресі, коли вона набуває актуальності, тим самим вона, так мовити, механічно включається в число тих тем, яким ми мусимо присвятити увагу в наших оглядах.

* * *

Не підлягає сумніву наявність з'явищ і фактів, які дають підстави для песимістичних настроїв і песимістичних висновків у сучасному українському житті, спеціально в житті емігрантському, з яким ми стикаємо-

ся безпосереднє, — більше, ніж досить. Ми дозволимо собі не наводити конкретних прикладів. Думасмо, що кожен з читачів такого роду факти і приклади має в вистачаючій кількості. Їх більше, ніж треба, вони у кожного перед очима. І та безпосередня песимістична реакція, яку викликають з'явища деструктивного і негативного порядку в нашому житті, є неминучою й природньою. Спеціально песимістична реакція у тих, які беруть активну участь у громадському житті, яким доводиться констатувати, що витрачені зусилля й енергія не дають жадних позитивних наслідків.

Але проте все таки думасмо ми, що при цілій природності й неминучості цієї безпосередньої песимістичної реакції на все те негативне, що його в такій великій кількості приносить наше сучасне життя, було б неправильним і помилковим з такої песимістичної оцінки робити ширші узагальнення. Було б неправильним і помилковим будувати концепції дефетизму, безвиглядності і безперспективності нашого національного становища. А відокремлені ознаки й вияви такого роду ширших дефетистичних настроїв, на жаль, в нашому житті можна констатувати.

Не підлягає сумніву, що, коли брати наше сучасне національне життя по цей бік Збруча, враховуючи як українські землі, так і еміграцію, з погляду його ідеологічної визначеності й організаційної оформленості і внутрішніх міжгрупових відносин, справа виглядає не весело. Допускаємо, що в ближчий час під цим оглядом можуть наступити ще далі зміни до гіршого. Але було б дивним, коли б наші національні відносини мали інший образ. Адже-ж не живемо ми на безлюдному острові. Адже-ж знаємо ми, які події переживав і переживає останні роки цілий культурний світ. Незнана своїми розмірами і своєю глибиною господарська криза на протязі ряду років руйнувала господарські підвалини цілого світу. Коли тепер існують ознаки поліпшення господарської ситуації, то справа ліквідації кризи і її наслідків в цілому об'ємі продовжує лишатися справою цілком ще неясною майбутнього. Господарська криза принесла з собою загострення тої загальної кризи, яку переживає цілий пововенний світ. Йде загальний процес переоцінки всіх вартостей в найширшому масштабі. Те, що діється в Європі, справляє вражіння повного хаосу. Ніхто не скаже, в якому напрямку і якими шляхами піде майбутня стабілізація відносин. Ніхто не може в даний момент гарантувати, чи ті рецепти, які подаються для впорядкування теперішнього хаосу, є дійсно засобом порятунку.

Чи при цих відносинах і при цій ситуації можна було сподіватися, що всі ці події, які діються довкола нас, обминуць наше національне життя і наш національний організм. Це припущення було б цілком неможливим. Загальна криза, яка захопила цілий світ, загорнула нас у свої обійми так, як і інші народи. Відбувається у нас дуже складний і болісний процес пристосовання життя нації до тих нових обставин, в яких ми і цілий світ опиняється наслідком культурної, ідеологічної, політичної і господарської кризи.

Цей процес для нас, як нації пригнобленої, а через те кволої і слабої, мусить проходити дуже важко і болісно. Ті з'явища деструктивного і негативного характеру, які в такій кількості постає наше сучасне життя, — це вияви і впливи на нашому національному ґрунті тої загальної кризи, яку переживає цілий світ. Аналогічні з'явища і факти маємо і в інших народів і по інших державах. І лише виявом характеристичного для кожного поневоленого народу почуття меншевартості можна пояснити трактування певних негативних з'явищ нашого життя, як нашої специфічної національної властивості. Наш сучасний національний стан з його розбиттям і розпорошеністю, з його відсутністю загально-визначних провідних течій і напрямів, є наслідком загальних причин — він був неминучим і природнім.

* * *

В сучасному європейському хаосі, очевидно, не можна знайти однозгідної відповіді на питання, як вийде Європа із своєї загальної кризи.

Не бракує і таких відповідей, які пророкують неминучість упадку сучасної європейської культури, втрату Європою її керуючої ролі в світовій культурі і світовому господарстві.

Припустимо, що пророкування песимістів не справдяться і що європейські народи знайдуть у себе ті конструктивні сили і засоби, які потрібні для подолання сучасної загальної кризи. Для нас питання полягає в тому, чи знайдемо ці конструктивні сили тако-ж і ми для того, щоб здобути своє місце і своє право в змінених кризою умовах і обставинах. Чи не стоїть перед нами небезпека, що ми, знесилені і підбиті кризою, нездідні пристосовуватися до нових умов, станемо погноєм для чужих культур і чужих народів?

Стаavimo це питання зовсім не через те, що маємо на нього категоричну і недвозначну відповідь. Думаємо, що таких відповідей, чи то позитивних чи то негативних, взагалі не існує і не може існувати. Коли стояти на ґрунті об'єктивних фактів, можна лише ствердити, що є ряд даних, що говорять за те, що знайти вихід із сучасної кризи нам вдасться, а поруч з тим тако-ж існують дані, що говорять проти цієї можливості. Разом з тим так само можна ствердити, що при вириненні цього питання увійде тако-ж у ґрунт цілий ряд факторів, які в майбутньому можуть бути створені чи не створені нами, нашою національною енергією і активністю. Не існує того місця і становища для нації під сонцем, яке заздалегідь було б їй приготовлено, незалежно від виявленої нею волі і зусиль. Нація мусить знайти сили для того, щоб зорієнтуватися в ситуації і відповідно її використати.

Коли ставимо питання про наші перспективи і можливості, робимо це в першу чергу для того, щоб указати на ту небезпеку, якою загрожую перехід природної песимістичної оцінки сучасної національної ситуації в настрої загального національного дефетизму. А вияви тактих настроїв, як ми зазначили, на жаль, серед нашого громадянства трапляються.

Ці настрої становлять психологічне підложжа для національної пасивності і апатії, для того стану, який в'яже сили й можливості нації при створенні тих факторів, що вирішують справу її перемоги, хоч вони може й викликані патріотичною журбою за долю нації. Джерело цих настроїв це — не об'єктивний аналіз існуючої національної ситуації, а її суб'єктивна перечувана оцінка.

В сучасній кризі, яку переживаємо, в сучасному процесі переоцінки існуючих ідеологічних концепцій і напрямів є й буде неминучим, що певні концепції і напрями виявляться непридатними до нових умов і збанкрутують. Банкротства під час кризи в збільшеній кількості є конечною неминучістю не лише в господарському житті. Але як не може власник збанкrotованого підприємства з погляду його перспектив оцінювати перспективи народного господарства в цілому, так не має права представник тої політичної концепції, яка тратить ґрунт під ногами, оцінювати перспективи цілої нації, вважаючи, що тут існує нерозривний зв'язок. Нація більше і вище, ніж ті окремі концепції та напрями, що творяться в її лоні для визначення тих завдань, що стояли чи стоять перед нею в певний історичний період.

Так само розпоряджає нація більшою кількістю сил, ніж та, яка творить кон'юнктуру міжпартійних і міжгрупових відносин сьогодняшнього дня. Вона має певні резерви, які можуть при змініній ситуації стати активними; з другого боку, йде невпинний приплив нових сил. При цих обставинах песимістична оцінка тих наявних політичних сил, що займають місце в бігу сьогодняшнього дня, так само не може бути підставою для загальних дефетистичних настроїв. В кожній оцінці треба заховувати історичну перспективу, треба зв'язувати сучасне як з минулим, так і з майбутнім.

* * *

Коли нація переживає важку кризу, коли ті шляхи, які ведуть нас до майбутнього, ще з повною виразістю і очевидністю для цілої нації не з'ясовані, на всіх тих, що беруть в тій чи іншій формі участь у творенні

національних вартостей, лягає важка подвійна відповідальність. Ця праця дасть для нації корисні наслідки, прискорить її вихід із кризи лише тоді, коли в методах тої праці не буде того, що в господарчому житті має назву несумлінної конкуренції. В протилежному випадку завжди існує загроза, що розпочата акція приведе до ще дальшого хаосу, розпорошення і розбиття.

Ми знаємо, що в останні роки в національній праці все більше зустрічаємо з'явищ і фактів, які слід підвести під поняття несумлінної конкуренції. І не знати навіть, де більше їх тепер можна знайти — на наших землях, чи на еміграції. Можливо, що край в цьому відношенні має сумний привилей йти попереду. Конкуренція і боротьба окремих течій і організацій, з яких кожна мусіла б мати на увазі лише добро нації, і абірає часто форм цілком недопустимих, вживається при цьому засобів, які абсолютно мусіли б бути виключеними.

Коли б ми могли усвідомити собі, що на цьому шляху не знайти розв'язання кризи: коли б знайшли уміння і здібність підпорядкувати свої особисті інтереси, інтереси своїх вузких гуртків інтересам того великого вічного, яким є українська нація, — зменшилася б тоді кількість тих зусиль і тої затрати енергії, які мусить видобути нація, щоб знайти вихід із кризи.

Але знаємо, що універсального ліку на цю хворобу не існує і що одні наші побажання справі не порадять. Бо те, чому ми дали назву несумлінної конкуренції, є одним із виявів загальної кризи, яку переживає наш національний організм.

* * *

Припускаємо, що порушення тих справ, на яких спинили ми увагу читачів, для де-кого видається річчю непотрібною, а навіть шкідливою. Будуть такі, які вважатимуть, що завдання публіциста є підбадьорювати громадянство, загортаючи за кожную ціну нашу національну дійсність в рожеві папірці.

Думаємо, що наша нація і наш національний рух давно вже виїшли з пелюшок і мусять бачити життя таким, яким воно є в дійсності. Всі ми мусимо, не потішаючи себе порожніми ілюзіями, усвідомлювати всю поважність сучасного моменту і тих завдань, які він перед нами ставить.

В. Садовський

Л И С Т   І З   Д А Л Е К О Г О   С Х О Д У

ХІV

Відновлюючи наші «листи» хочемо освітити не стільки місцеві події, скільки ті настрої та ідеї, які були кинуті в маси еміграції в Маньчжу-Ді-Го та якими, природно, жило тако-ж і наше українське громадянство. Вважаю це тим більше потрібним, що життя українців в Маньчжу-Ді-Го проходить в таких своєрідних умовах, яких не має ні одна країна, де загалом живуть українці.

До цих особливих умов відносимо в першу чергу співжиття українців з росіянами та іншими народами, що були громадянами б. Росії.

Постільки ці інші народи не мають на Далекому Сході ні надто чисельної еміграції, ні великих просторів, де б вони жили спільною масою, постільки й їх відношення до росіян просте й мало компліковане. Інша річ українці. Всього в кількох стах кілометрах від нас, за Амуром живе 700 тисяча українська людність, займає величезні просто

ри, в деяких місцях складає майже 80 відсотків населення, в других місцевостях українці перемішані з росіянами в тій чи іншій, але всеж великій мірі. На тих просторах зовсім недавно точилася різноманітна боротьба. Учасники тієї боротьби ще й сьогодні здебільшого живі; знаходяться по-між нами: ведуть ту чи іншу роботу; вірять в недалекий крах большевизму й перед ними, як і перед молодшим поколінням, повстає питання, що робити, коли така той крах настане?

В цих умовах не аби яке значіння, на нашу думку, має студіювання тих ідей, думок, намірів і т. ин., що їх кидає в маси місцева російська преса, що все те, не криючись, хоче прищепити своїм читачам, українці серед яких мають досить поважне місце.

В місцевій українській роботі, очевидно, з тим всім треба рахуватися, треба беззастанно спростовувати, пояснювати, — ідеям протипоставляти ідеї, що відповідали б нашим українським інтересам і інтенціям. Тому це, так би мовити, духове наставлення місцевої російської еміграції треба знати всьому українському громадянству, бо віримо, що хоч наша справа тут лише звено в нашій всеукраїнській справі, але звено, яке може багато заважати, коли не на самій справі, то на нашій пропаганді та на придбанні нами друзів серед чужинців.

Ото-ж, що ж хоче впоїти місцева російська преса як своїй, так і нашій еміграції? Перше — це показати, що стара Росія, то ідеальна була держава. Було, правда, в тій державі так зване кріпацтво, яке ніби ганило царський устрій Росії, яке ніби привело до реформ, а з ним до лібералізму, що в кінці довів до революції 1917 року. Реформи була помилка, а кріпацтво зовсім не те, що про нього писала російська ж література. Правду про кріпацтво хотів розказати читачам одної з місцевих часописів професор місцевого російського педагогічного інституту К. І. Зайцев. В ряді статей він між иншим пробує встановити світогляд кріпаків, який між иншим на його думку був такий:

«В уяві селянина (крест'янина) все набувало характер батьківської управи. Бог править світом, цар Росією... Відношення до царя є відношення до справжнього батька Росії, який безпосереднє керує величезною родиною. Тому йти проти царя було для селянина щось, що він не міг собі в'явити. Російське «бунтарство» було «окаянством». Селяне, бунтуючи, йшли не проти царя, а за нього й т. ин.»

«На селянинові, — продовжує пан професор, — стояла Росія, а селянство стояло твердо на непорушності свідомості ідеї царя промислителя, слухати якого не за страх, а за совість наказує сам Господь-Бог. Оця патріархальна батьківська влада була основним законом Російської імперії. Влада царя, влада батька, влада чоловіка, влада вчителя, влада начальника, всяка влада було збудована на одному зразкові. Всяка влада була відбиткою та підпорюю самодержавного царя та всі влади були зв'язані круговою солідарністю: всі ці влади уніралися на владу царя, осяяні були благословенням леба, находились під покровом Всевисьшого Отця, що установив владу на землі та наказав владі користися». Ото-ж думка цілком прозора. Пронувідь російського фашизма — це лише прямиий висновок з історичної традиції. Пан професор цього, правда не каже, та кому ж це не ясно!

Нагадавши отже, що монархізм основа світогляду селянина, проф. Зайцев переходить до «спростовання» негативних рис кріпацтва, яке як не як все ж держалося царем, що ніс за цю інституцію всю моральну відповідальність, та яке було знесено тако-ж по волі царя. На думку професора, кріпацтво це історична традиція й хибно думати, що воно мало тільки одні від'ємні риси.

Так нам здається тому, що ми, мовляв, виховані на односторонній літературі, а загляньте до сучасної «перед реформами» російської літератури й найдете зразки самого справжнього «благоденствія». Послухайте ось хоть би такого Златовратського (хто про такого пам'ятає?) і побачите, як було добре під час кріпацтва кріпакам. Та дамо трохи слова тому Златовратському: «Ось яке було життя. Всі п'ятьсот наче у Бога

за пазухою жили... Чи ж ми в чому небудь своїм розумом жили! Ні крихітки. Навіть можна сказати, найменше діло — жінкам за дітьми дивитися й то розуму прикладати не було треба. Йй Богу ж, правда! Родитись було дитина. Ё, подумаш, пан місце йому найде, і роботу дасть, і прогодє. Аби було живе». І отак на протязі дев'яти газетних сторінок. Більше того — «соціальної цінності волі кріпак не міг відчути... Вільна людина. В тому було навіть щось стидне, не природне», — говорить в другому місці професор. А тому приходиться до такого висновку: «Не мало доброго було в свій час в прикриванні кріпака фігурою поміщика. Це ж означало установа для нього (кріпака) майже повної — за винятком великої уголовщини — екстериторіальності й фактичного розповсюдження на нього привелів, що були зв'язані з дворянським станом. «Чи ж справді не рай був?! Як властиво по однаковому дивляться на справу й пани з еміграційного неадаптивного інституту й передовики з якоїсь там «Правди» чи «Ізвестій», вихваляючи сьогодишню кріпачину: всякі «колхоз», «стахановщину» й такє ин. Перемініть терміни й не розберете, хто пише й про що — кріпачину чи стахановщину.

* * *

Отож, підготувавши ґрунт, та сама газета нараз оголосила конкурс на таку тему: «Який устрій хотіли б ви мати в Росії?»

При цьому треба було зазначити, хто саме пише, адресу автора, національність, чим раніше був, де жив та що робить зараз.

Залишилось тасмничею редакції, який вона зробила висновок з надісланих відповідей та скільки їх було. Звичайним смертним цього сказати часом не схотів, а між тим оголосив другу тему, тако-ж дуже інтересну. Часом запропонував своїм читачам відповісти на шпальтах денника на тему: «Як врятувати Росію від комунізму. ?

На цей раз реценти, справді, поспиналися без кінця й приходилося дивуватися терцю пана редактора, що мав скільки можности не лише те читати, а й публікувати. З другого ж боку, в дискусії прийшло це мало людю, які себе лічать в праві говорити тако-ж і за нас. Ото-ж врятувати Росію від комунізму можна об'єднанням всієї еміґрації. До такого об'єднання закликають всі «лікарі», не вказуючи тільки, як можна об'єднати, скажемо, московський фашистський рух з рухом мілюківським чи рухом «Нової Росії», не говорючи вже про рухи більш ліві. Ще неясніше стоїть справа з об'єднанням москалів еміґрантів з українцями, грузинами, тюрко-татарами, жидами й т. ин.

Схем такого спасіння властиво не багато. Реценти, треба це з подивом сконстатувати, елементарні, наївні... Говоримо про них тому, що ними жило тако-ж і наше громадянство тут, примірювали, так би мовити, до себе, своїх стремлень і своїх вірувань. З другого ж боку, в дискусії прийшло це мало людю, які себе лічать в праві говорити тако-ж і за нас. Ото-ж врятувати Росію від комунізму можна об'єднанням всієї еміґрації. До такого об'єднання закликають всі «лікарі», не вказуючи тільки, як можна об'єднати, скажемо, московський фашистський рух з рухом мілюківським чи рухом «Нової Росії», не говорючи вже про рухи більш ліві. Ще неясніше стоїть справа з об'єднанням москалів еміґрантів з українцями, грузинами, тюрко-татарами, жидами й т. ин.

Що до нас, то помічалась стара кївлянд-савіноківська ідеологія, або заховання голови під власне крило, як у струсів. Питання це звелось ось до якого реценту: «Треба відкинути шкідливі поділи на всякі народності (так і сказано: «всякия народности»), ґрупи та стани, на так званіх пензенських, полтавських (чутє!!!) і ярославських, пам'ятаючи при цьому, що всі ми «росіяне», які однаково постраждали від большевиків, що позбавили нас батьківщини». Це рецент одного із «самоотверженних малоросов» С. Л. Демешка. Не дивно, що вслід за цим появилсь й так нам знаий другий. «Чи багато пам'ятає, — пише другий радник, — прізвища Меньшикова, Булацеля, Маркова, Щечкова, Замістовського, Піхна і цілого ряду інших, які... дослівно «вопили» заклики до спасіння Росії від насідавших на неї зі всіх боків ворогів і... для цього спасіння створили «Русскій Клуб» в Петербурзі та «Філаретівське Общество народної освіти». Так, — можемо відповісти п. А. А. Корнілову, що написав ці

рядки, — ми, українці, ці імена та товариства й їх діяльність пам'ятаємо й будемо пам'ятати доти, поки не створимо в самостійній українській державі таких засобів оборони, які дозволять нам, борцям за Україну, а не Росію, ці імена спокійно забути.

Отже пічому не навчившись з жорстоких лекцій, що дала історія, ці спасителі шукають способів і пропонують, наприклад, «за прикладом євангельського блудного сина прийти до себе, принести достойні плоди покаяння, жити по правді Божій згідно науки вічної книги Євангелії при постійній молитві про прощення». І ось коли так будемо робити, тоді «найдуться у нас Мініни і Пожарські, достойні вожді, які з благословення церкви та під православно-християнськими знаменами приведуть російський народ до так довго очікуваного менту — звільнення дорогої батьківщини, Росії, від Богом посланих ворогів». З цим можна годитися, чи ні, але тут бодай віра й свого рода філософія, коли за цим всім не крилася думка прискати громадську думку, примирювати її з владою большевиків, як Божою карою й т. ин. таке властиве московському насивізму та непротивленченству.

Багато оригінальніше є друга порада. «Ми всі повинні йти в ногу з молоддю, яка тільки й може зараз зробити опір, може бути дійсно противницею комунізму. Коли вона зараз не може самостійно робити опір, то ми повинні їй допомогти, може самі відходячи в тінь, позад цієї молоді... Бо тільки у цього покоління, що не бачило та не знає Росії, є пориви, стремління. А тільки з поривами, стремліннями і може бути боротьба з комунізмом та його вимогами».

В цьому рецепті звертає увагу оте твердження, що, не бачивши батьківщини, можна за неї боротися. Про значіння та ролю молоді (при наших умовах під цим розумій — фашисти російські) говорить ще дуже багато інших «спасителів Росії», говорять так багато, що відомий тут адвокат та антимасойський пропагандатор не витримав і у своєму рецепті спасіння Росії наперекір існуючій тут дійсності написав: «Для керівництва цією працею (боротьба проти комунізму) повинні бути притягнені політично грамотні люде. Політична робота є праця, перш усього, а тому її повинні робити ті, хто таку роботу робити вміють. Робота повинна знаходитися в руках людей знання та досвіду. Повна віри, патосу та ентузіязму молодь не може керувати складним ділом боротьби з-за відсутности знання та досвіду». «Всі балачки, — продовжував він про те, що молодь повинна керувати боротьбою, є неправдивий крок і нав'язаний він або молодим запалом, або хитрою рукою ці нездорові думки кинуті з противного боку».

Цей москаль, один з небагатьох, подав справді кілька цінних зауваг й закінчив «Для всіх, хто бажає схоронити свою національну самостійність, захистити свої святині, охоронити духові цінності лозунгом руху повинно бути: націоналісти усіх країн єдиайтеся!»

Одного лише не сказав пан Іванів, що кинув ці лозунги, як має чинити націоналізм український, грузинський, і т. ин. Про це в статті на цілу газетну сторінку не було сказано нічого. Та всі тут знають, що це значить: націоналізм може бути тільки московський, український чи якийсь там інший не повинен існувати. Святині, духові цінності, національна самостійність й т. ин. тільки для москалів, ми ж маємо забути і свої святині, і свої духові цінності, й свою культуру.

Що правда, мусимо віддати належне москалям: вони часами такі речі забувають і самі. Приїздив яксь сюди Ф. І. Шаляпін. Зле йому тут вельося. Не захотів чи не міг дати концерту на користь де-яких московських організацій і в результаті той же часоник поставив питання читачам: чи Шаляпін справді «русскій человекъ»? Посипалися листи до редакції й «пішла писати губернії», як колись говорили. Чого, чого там тільки не писалось? Цікавим і характеристичним було одне. Багато представників московської інтелігенції знайшли можливим сумніватися в вартості Шаляпіна... для московської культури й почали від нього відхрещуватися, як від «русского человека» загалом. Ненавжди б Шаляпін дав можливість

якісь тутешній організації своїм ім'ям заробити пару тисяч на свої цілі, то тим самим би став зразу «руським».

Як бачимо московська думка в Харбіні «не видумала» справді нічого ні нового, ні оригінального. Прибравши чужу назву (фашизм), позичивши нічим не зв'язаний з Москвою та її культурою знак (свастика), причипивши її, як то кажуть, неприлічно до бувшого імператорського герба, представники тої думки переживують старі московські ідеї, не будучи в стані дати чогось свіжого, захоплюючого, бадьорого, що чинило б і на розум і на уяву, як це бачимо в Німеччині чи Італії, оригіналах, з яких так невдало копіюють так звані російські фашисти в Харбіні.

Ткач-Олійник

ПІД ПРАПОРОМ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

(З нагоди 10-ти-літнього існування Комітету імені Симона Петлюри в Румунії)

I

В і д к р и т т я з б о р і в . П р и в і т а н н я .

На перший день Різдвяних свят, у Бухаресті відбулися Загальні збори Товариства імені Симона Петлюри в Румунії.

Головував на цих Зборах почесний Голова Товариства п. проф. К. Мацієвич, який у своїй вступній промові підкреслив, що головувати на зборах Товариства, яке носить ім'я Симона Петлюри та яке ставить своїм завданням культ цієї лицарської постаті, що очовлювала боротьбу усієї української нації за свою суверенну державу, — для нього єсть особливо великою приємністю.

Далі проф. К. Мацієвич, який особисто знав і довший час співпрацював на українській національно-політичній ниві з Симоном Петлюрою, дає стислий, але надзвичайно виразний та імпонуючий образ Симона Петлюри.

Навівши пророчі слова відомого російського академіка Корша, який, говорив, що Симон Петлюра буде Вождем Українського Народу, бо він єсть людиною з того тіста, що колись у старовину закладали династії, а в наш демократичний час стають національними героями, проф. К. Мацієвич сказав: «Симон Петлюра був Вождем з ласки Божої: він мав вишуканий інтелект, що завжди ставив його вище по-над його оточення, він імпував і викликав до себе приязнь тих чужинців, яким доводилося з ним особисто стикатися, він дивував своєю працездатністю, він був і залишиться на-вік зразком відданості українській державній ідеї».

Промова проф. К. Мацієвича, виголошена з глибоким чуттям, викликала загальне моральне зворушення і те особливе почування національного болю, яке єдиное пошану до маєстату Національного Героя, з готовністю до найбільших особистих жертв для добра України, для її державного визволення.

На адресу Товариства надійшло дуже багато привітань.

Тон їх влучно доповнює ті настрої, що домінують в Товаристві імені Симона Петлюри, та які можна окреслити одним коротким реченням: Під прапорами Української Державності.

Голова Ради Міністрів уряду УНР у своєму привітанні пише:

«Вельмишановний Пане Голово, іменем уряду вітаю конференцію й бажаю їй успіху в праці на добро України. Будьте ласкаві прийняти

самі й передати нашій еміграції в Румунії, якої патріотизм, організованість і дисциплінованість вельми ціную, мій щирий привіт. З правдивою пошаною В. Прокопович.

Військовий Міністр генерального штабу генерал-хорунжий В. Сальський пише:

«З нагоди 10-ої річниці існування Комітету та скликання ним з цього приводу Конференції, пересилаю Управі та всім панам членам Комітету щирий привіт та побажання успіху в праці.

Плекання лицарського духу в Нації Українській, що його поставив собі за завдання Комітет, належить до чільніших завдань усього культурного нашого суспільства, а праця над реалізацією тих завдань, без сумніву, є найзапашнішою квіткою на могилу покійного Вождя св. п. Головного Отамана С. Петлюри.

За запрошення на Конференцію дякую. На жаль, відлеглисть та обставини не дозволяють мені прибути. Щастя Боже».

Голова Союзу бувших українських старшин в Чехах п. інж. В. Прохода пише:

«В 10-ту річницю Вашої чинности, в імені Союзу бувших Українських Старшин в Чехах, пересилаю щирі побажання успіху в праці.

Завдання Комітету в єднанні найбільш вольового та активного елементу Української Нації за сучасних обставин є найбільш доцільним і реальним. Активно-творчі одиниці, об'єднані спільною метою в прагненні до ідеалу суверенности, соборности й державности Української Нації, які наперед знають, чого хочуть, не лише в повсякденній буденній праці, але й в розбурханій стихії народнього руху, зможуть дати напругу для чинности тисячі борців, що в свою чергу поведуть за собою сотні тисяч і мільйони тих, які пробудяться до стихійного руху, коли знову проб'є година нашої свободи.

Хай-же ім'я Симона Петлюри буде нам провідною зіркою в нашій конструктивно-творчій праці, а його заповіти як найскорше здійсняться».

«Вельмишановний Пане Голово, Рада Української Бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі, з нагоди десятиліття існування Комітету висловлює Вам і всім членам Комітету найкращі побажання і вислови сердечної вдячності за все те, що зробив Комітет для Бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі. В історії Бібліотеки ім'я Комітету в Румунії, як і Ваше, Вельмишановний Пане Голово, буде світлою сторінкою й незабутньою пам'яткою. Пройдуть роки. Багато років. Наша Україна буде вільною Державою. Хтось розгорне сторінку з життя Бібліотеки, з діяльності Комітету і скаже: «Так. Ці люде працювали й там, на чужині, для своєї Батьківщини, бо вміли шанувати пам'ять Найкращого Сина і Вождя». Так буде колись. А сьогодні --- душею з Вами --- ми бажаємо Вам сил для продовження плідотворної праці». В імені Ради, Член Ради Бібліотекар: Іван Рудичів.

«Редакція «Тризуба» просить Хвальний Комітет і Товариство імені Симона Петлюри в Румунії, з нагоди Конференції цього Товариства з приводу 10-ої річниці його існування, прийняти щирі побажання й привітання.

Хай успіхом кінчатся заходи Товариства для проведення в життя своїх завдань, одним з яких є таке високе, достойне висококультурних народів, як плекання культу пошани до лицарів вільної боротьби, першим між якими у нас являється патрон Вашого Товариства і так саме фундатор нашого журналу Симон Петлюра. За редакцію інж. С. Нечай».

«Редакція журналу «Гуртуємося» щиро вітає Хвальну Конференцію Товариства імені Симона Петлюри в Румунії з десятою річницею існування Товариства та бажає як найбільшого успіху у Вашій, так корисній, праці.

В тяжкий час довгого поневіряння на чужині, в час, коли знесилена еміграція в досить значній мірі підупадає на душі, знесилюється й трапить надію побачити свою Батьківщину вільною, як найбільше і найприрjemніше вражає та ціль, яку ставили Ви в основу своєї діяльності, а то ідекати лицарський дух в соборній Українській Нації та готовність на безмежні жертви для добра і волі України.

Щиро віримо в успіх поставленого Вами завдання і бажаємо, щоб Новий Рік привів нас всіх на вільні рідні землі.

Вічна слава і вічна пам'ять всім Лицарям полеглим за волю України.

Слава Українській Народній Республіці. За редакцію журналу: «Гуртуймося» інженер підполковник В. Филонович».

«Дізнавшись про Конференцію Хвального Товариства з нагоди 10-ти річчя існування його, прохаю прийняти сердешний привіт Президії Головної Еміграційної Ради і мій особистий, а тако-ж побажати Вам корисної праці на славу нашій справі і для звеличення імені незабутнього нашого Вождя. Генеральний Секретар: І. Косенко.

«Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції щиро вітає, Хвальний Комітет, з нагоди 10-ої річниці його існування й висловлює своє признание за ту цінну працю, яку він перевів на протязі цих років, підтримуючи культ пошани до лицарів Української Визвольної Боротьби, а в першу чергу нашого Безсмертного Вождя — Симона Петлюри.

Засилаємо свої сердешні привітання всім учасникам Конференції Товариства імені Симона Петлюри й бажаємо повного успіху в цій шляхетній праці. За Генеральну Раду, Генеральний Секретар: П. Писинишин.

«Український Жіночий Союз в Чехо-Словацькій Республіці, поділяючі ґрунтовні засади Хвального Комітету для вшанування пам'яті С. Петлюри в Румунії, а власне підтримувати культ пошани до лицарів української визвольної боротьби, та, вважаючи, що плекання лицарського духа в соборній Українській Нації та готовності до жертв для добра і волі України — є одним з головних завдань перебування української еміграції за кордоном, — засилає гарячі побажання Хвальному Комітетові досягти своєї мети — сприяти єднанню найбільш вольового й найбільш більш активного елемента в українській нації. Сильнім духом завжди досягають перемоги. З правдивою пошаною й братерським привітом за Український Жіночий Союз в ЧСР, Голова Союзу: Зінаїда Мірна».

«Українське Педагогічне Товариство в Празі засилає сердешний привіт Конференції з нагоди 10-ліття існування Товариства імені Симона Петлюри в Румунії та висловлює гарячі побажання повного успіху в працях Конференції

Нехай світлий образ незабутнього Патрона Товариства завжди стоїть перед духовим зором усіх, хто горить любов'ю до Батьківщини та щиро працює для добра України і Українського Народу. Голова Товариства: Ст. Сірополко. За Секретаря: Євген Вировий».

«На день 10-ої річниці існування Вашого Хвального Комітету шлю найсердешніші поздоровлення й найщиріші мої побажання для дальшої праці на честь Вождя Народу й Армії України. Редактор військово-історичного журналу: «За Незалежність», полковник Михайло Садовський».

Привітання надійшли ще від таких організацій: від Товариства «Музей Визвольної Боротьби України» у Празі, від Товариства Прихильників Української Господарської Академії, від Українського Технично-Господарського Інституту Позаочного навчання, від Українського Воєнно-Історичного Товариства, від Союзу Українських організацій в Болгарії, від Товариства Українців міста Брюсселя та його околиць: «Незалежна Україна», від Українського Товариства Допомоги Емігрантам з України у Львові та від Українського Культурно-Просвітнього Товариства: «Українська Громада в Болгарії».

Особисті привітання надіслали: п. міністр проф. А. Яковлів, проф. Д. Антонович, інж. С. Нечай та І. Рудичів.

Д. Недоля

З ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ

— Усунення Постишева? — Оцінка його з погляду відносин в ВКП(б). Виступ Микитенка на пушкінських урочистостях в Москві.

З тих натяків, які знаходимо в двох вступних статтях «Правди» в числах 38 і 39 з 8 і 9 лютого можна зробити висновок, що в партійному керівництві на Україні стався новий поважний прорив. Центральний орган ВКП(б) пише: «Події останніх місяців зокрема викриття анрисовітської троцькістської банди, показали, що де-які партійні організації слабо використали творчу силу самокритики. Особливо, це стосується до кievської і ростовської на Дону партійних організацій... Критичні уваги, гасла про непевний стан на де-яких ділянках господарського і ідеологічного фронту, масової політичної праці часто не бралися до уваги... В Дніпропетровській області в окремих районах і по цілому рокові не скликалися загальні збори. «Молод» (Азовсько-Чорноморський Край) «Пролетарська Правда» (Київ), «Курська Правда» не заслуговують високого звання дійсно большевицьких органів. Вони ослабили свою непримиренність до ворогів і боротьбу з усім чужим і негодящим. Вони не провадили належної боротьби з підлизниками і ворог в невеликій мірі використав підлизунання, як ширму для своїх темних справ».

«Відсутність або млявість самокритики в організації, захоплення того або іншого керівника своїми успіхами (дійсними, а ніколи й неіснуючими), втрата тісного зв'язку з масами це є поживний ґрунт, що розмножує мікроби підлизництва. В де-яких навіть дуже великих організаціях (Київ, Ростов на Дону) подібні звичаї ведуть до значно серйозніших наслідків».

Ми б не обтяжували увагу читачів цитуванням цих неясних натяків «Правди», коли б вони не торкалися тих організацій — комуністичної партії, які перебувають чи може вірніше перебували під безпосереднім доглядом і керуванням тих людей, що користувалися до цього часу спеціальним довірям Сталіна. Адже-ж йде тут мова про «столицю», київську організацію, що перебувала під безпосереднім керуванням і доглядом Постишева і дніпропетровську організацію, де секретарем обласного Комітету є Хатаєвич. Постишев і Хатаєвич були послані на Україну в 1933 році для ліквідації крамолі Скрипника, для переведення режиму безоглядної русифікації і централізації на Україні. Всім нам відомий той винятковий вплив і виняткові права, якими користався на протязі чотирьох років спеціально Постишева. Ми знаємо, як захоплено писала ціла совітська преса про його успіхи на полі совітського будівництва на Україні. Ще перед двома місяцями, 9 грудня, «Правда» умістила портрет Постишева і текст промови, що він її виголосив на з'їзді совітів Київщини. І раптом тепер «Правда» про працю Постишева і Хатаєвича пише в такому стилі і тоні, який робить цілком правдоподібною звістку, що її подавало «Діло» про звільнення Постишева.

Без всякого сумніву, усунення Постишева і Хатаєвича було б жорстоким ударом по тому режиму, який вони репрезентують. Воно показало б, що правильно була думка, яку постійно ми зазначали в своїх оглядах — про ефемерність їх успіхів на Україні, про безпосередність і безцільність всіх їх спроб задущити національний рух. Тепер їхні досягнення ставляться під сумнів, зазначається, що їхні побідні реляції про перемогу над українським націоналізмом не відповідали дійсності. Їхнє звільнення, як що воно вже переведено, це ще один дальший крок на шляху ліквідації російської влади і російських впливів на Україні.

Ліквідація впливів Постишева і Хатаевича на Україні є дуже характеристичною не лише під оглядом поглиблення кризи сталінського режиму в УССР. Цей факт тако-ж вказує на дальше розширення того розвалу, який має місце в рядах комуністичної партії. Та боротьба, яка провадилася серед комуністів, до сього часу йшла під знаком боротьби Сталіна і його оточення з старою большевицькою гвардією. Ті, що були притягнені до справи Зінов'єва-Каменева і П'ятакова-Радєка,— всі свого часу належали до ближчих співробітників Леніна, увіходили до складу центральних установ в партії в період встановлення совітської влади в ССРСР. Инакше є справа з Постишевим і Хатаевичем. Вони належать до молодшої генерації партійних представників, яку об'єднав коло себе Сталін. В їхній партійній діяльності ніколи не було жадних ухилень, вони завжди служили Сталіну вірою й правдою. Як можна зрозуміти з натяків «Правди», нагінка проти них почалася в зв'язку з даними, які дістало ПІУ при останньому процесі троцькистів.

Як відомо, підготовлення цього процесу переводилося новопризначеним шефом ПІУ Єжовим, що належить так само до найближчого сталінського оточення. Коли Єжов збирає і постачає матеріал проти Постишева Хатаевича, то це означає, що розвал серед комуністів вже зайшов так далеко, що йде боротьба не лише між сталінським оточенням і старою большевицькою гвардією, але одночасно в межах цього самого оточення виділяється кілька конкуруючих і ворогуючих між собою груп. Процес взаємовищення в комуністичній партії поступає на вищий шабель. Нам, розуміється, можна лише бажати, щоб цей процес надалі розвився з меншою інтенсивністю, ніж він розвивався до цього часу.

Тим часом тим, що хотять за всяку ціну втриматися на совітській верхівці, приходиться дуже нелегко. Спеціально тим, що претендують репрезентувати українську совітську верхівку.

В ч. 41 «Правди» з 11 лютого в описі московських урочистостей з нагоди сотої річниці смерті Пушкіна подано промову, з якою виступав представник українського пушкінського комітету письменник Микитенко. Те, що в тій промові відповідно до теперішнього ритуалу був цілий ряд славословій на адресу Сталіна ми минаємо: це в сучасних совітських відносинах є річчю, якої уникнути не можна. Цікавішим є те, що український письменник говорив про значіння Пушкіна для України. Виявляється, що в досовітський період, за часів колоніального рабства України «голос Пушкіна лунав для нас, як підбадьорюючий заклик, будив в нас почуття власної гідности. Він піддержував в серцях працюючих всіх пригнічених націй почуття національної гордості... Пушкін і ціла велика передова російська культура, що втілює в собі революційні ідеї кращих синів російського народу, у всі часи наших страждань несла нам оживлюючу надію, підбадьорувала наш рух, нашу людську гідність». Боротьба за Пушкіна на Україні є боротьба за єдність культури українського народу з великою російською культурою». З Пушкіним на Україні провадили боротьбу царська цензура і українські націоналісти. Замах українських націоналістів на пам'ятник Пушкіна в 1904 році в Харькові був інспірований писаннями Єфремова, Шаповала і Донцова.

Признаємося, що ми не можемо знайти підходу і мірки для оцінки цього виступу Микитенка. Адже-ж факти і зокрема хронологія мусять здастися, обов'язувати навіть і найбільш ортодоксального сталінця. Обвинувачувати, як моральних спрочинників замаху на пам'ятник Пушкіна в 1904 р., Шаповала і Донцова, які почали свою літературну діяльність після 1904 року, і С. Єфремова, якого писання в «Київській Старині» з тих часів хтось таки з аудиторії Микитенка міг читати,— адже-ж це річ

навіть для совітських відносин сьогоднішнього дня по своїй безграмотності нечувана. Говорити про Пушкіна, автора «Полтави», «Клеветникам Росії», як про письменника, що оживляв наші надії, підбадьорював наш дух — це цілком ігнорувати всі факти історії українського дореволюційного розвитку. А ці факти український письменник навіть із сталінської школи, здавалося б мусів знати. Хіба можна знайти для цього виступу Микитенка лише те пояснення, що за сучасних совітських умов стала цілком архаїчною та порада, яку колись давав той самий так зведений Микитенком Пушкін: «старайтесь соблюдать і в подлості осанку благородства».

Цієї «осанки благородства» не вміють заховати ні Микитенко, ні Любченко, ні інші українські совітські достойники в своїх виступах. Очевидно, за теперішніх часів вона зарахована до шкідливих ухилів від генеральної лінії.

В. С.

З МІЖНАРОДНЬОГО ЖИТТЯ

— Невтручання.

Громадська війна в Іспанії вступила вже до восьмого місяця своєї тягlosti, але й досі ще кінця їй не видно, хоч на час, коли писано ці рядки, тоб-то після взяття Малаги та нової офенсиви проти Мадриду, ненавбачливо наявно накреслюється переможна перспектива повстанської сторони з ген. Франком на чолі. Ця ніби-то внутрішня, між іспанськими громадянами, боротьба, як відомо, давно вже фактично перетворилася в збройний інтернаціональний конфлікт, бо ж на полях Іспанії цілком відкрито б'ються між собою не тільки іспанці, а може й більше за них з одного боку італійці та німці, а з другого—совітські люде та всі, іже з Москвою суть. Хоч і як це ясно для всіх, хоч сторони, що приймають участь у конфлікті майже з тим не ховаються, а в тому європейська дипломатія, що цього нового для неї явища боїться і визнати його не хоче, знайшла в своєму старому словесному арсеналі певні терміни й формули, згідно з якими іспанські події й досі zostалися для неї подіями чисто внутрішніми, до яких жадна чужа держава втручатися не сміє.

Так воно й переходить. Суходолом — через французький та португальський кордони, морем — з півдня та з півночі що-разу транспортують до Іспанії тисячами так званих добровольців, і разом з ними — танки, гармати, літаки та ріжного роду військове постачання, а дипломатичні канцелярії обмінюються між собою нотами про загальне невтручання до іспанських справ та про ті заходи, яких треба взятися, аби встановити контроль над іспанськими кордонами і не пропускати туди отих добровольців, ні військового постачання. З цією останньою метою, як про це вже згадувалося на цьому місці, організовано навіть у Лондоні спеціальний комітет, що складається з представників держав, ближче заінтересованих в іспанських подіях.

До того комітету входять представники Англії, Франції, Італії, Германії, ССР та Португалії; заінтересовання Франції та Португалії — річ природня, бо ж ці держави мають суходольні кордони з Іспанією. Так само природнє заінтересовання Англії та Італії. Англія має на Піренейському півострові свій дорогий шматочок землі — невблаганну фортецю Гібралтар, що стереже вузьку протоку з Атлантичного океану до Середземного моря. З цього боку Італію, так само, як і Англію, интересує все, що твориться в тому морі, а до того Іспанія в ньому така близька сусідка італійська. Не такі близькі, а все ж значні інтереси що-до Іспанії

мас її Германія, бо ж уже здавна, ще до великої війни, мала вона найсприятливіші з іспанцями взаємини, в основі яких лежали різного роду тісні договірні та концесійні зв'язки фінансового, економічного та торговельного порядку.

Цілком одмінне від усіх вказаних держав заінтересовання ССРСР, бо ж цей союз, як і його попередниця на сході Європи Росія, ніколи не мав, не має й зараз жадних економічних, фінансових, торговельних, економічних, політичних чи навіть стратегічних інтересів на Піренеях. Інтереси совітів що-до Іспанії новітнього, так мовити, порядку. Вони чисто ідеологічні, бо Москва знайшла собі в Іберії терен для реальної боротьби з так званих фашизмом, аби після сподіваної перемоги розпочати там советизацію, коли можна буде, то цілого півострову, коли ж ні — то хоч частини його, отої північно-східньої його частини, що лежить на французькому кордоні й має назву Каталонії.

Ідеологічні інтереси ССРСР не зосталися без відгомону серед представників інших держав у Лондонському комітеті. Германія, а за нею й Італія, впрост заявили, що вони ні за яку ціну не можуть припустити советизації навіть частини Піренейського півострову. До цих держав пристала й Португалія, не вказали точно своїх позицій поки-що лише Англія та Франція, але про це можна робити більш менш правдоподібні припущення. Вони такі. Французька дипломатія тримає офіційній нейтралітет що-до тої державної форми, яка може утворитися в Іспанії, але ті партії, що входять до сучасної французької урядової коаліції, яка має назву Народнього фронту, цілком наявно стоять за іспанським урядом, що повстав там так само з надр Народнього фронту і тримається, головним чином, дякуючи совітській допомозі. З другого боку, Англія так само дипломатично мовчить про майбутню державну форму в Іспанії, але з різного роду неофіційних заяв та з інших політичних ознак можна припускати, що советизація Іспанії була б не до смаку в Лондоні.

Ця «ідеологічна» риса, внесена совітами до іспанських подій, на кожному кроці дає себе знати в Лондонському комітеті шости держав. За останній час вона відбилася на таких двох справах. Комітет вирішив був встановити суходольний контроль над подорожжями до Іспанії «добровольців» та постачання. Контроль той має бути переведений на французькому та португальському кордонах не місцевими урядовцями, а іно-національними комісарами. Франція дала була зразу на це згоду, але відмовилася від того Португалія, а це спричинилося, явна річ до того, що й Франція взяла свою згоду назад.

Друга справа — морська. Контроль на морі мав бути організований по зонах, в такий спосіб, що північно-східні береги Іспанії мали стати під контроль англо-французької флоти, а південно-східні — мала контролювати флота італо-германська. Але до справи вмішалися совіти. Вони захотіли так само приймати участь у морському контролі і запропонували тому контроль не по зонах, а загальний, з участю і їх червоної флоти. Цей совітський виступ, як повідомляє «Le Temps», викликав таку реакцію серед великих держав:

З причин доктринальних, а тако-ж згідно з загальною політикою своєю Германія та Італія ставляться вороже до якої-будь участі ССРСР в інтернаціональній акції догляду і контролю в Середземному морі та в Атлантичному океані, бо це завдання мусить бути доручене виключно західнім державам. Що-до англійців, то й вони, як здається, не бажають, щоб у цій частині середземного моря з'явилися військові совітські кораблі, хоч би це й сталося з причин якоїсь колективної місії.

Про Францію паризька газета промовчує, але з иншої преси видно, що французька дипломатія на початках стояла за зони й за західні держави, а потім захиталася і пристала до совітської тези про загальний контроль.

На цій малій, так мовити, цевтручальній справі, як в дзеркалі відбився той великий процес перерозподілу європейських сил та їх ставлення до ССРСР, який завчася давно, йшов повільно, але тепер що-разу прибірає шкорошого темпу. Зостануться совіти в Європі чи будуть еліміновані і як,—це та вісь,біля якої зараз точиться цілий складний перебіг міжнародних європейських взаємин.

Observer

✧ ЛІДІЯ ШИШМАНОВА - ДРАГОМАНОВА

(Лист із Болгарії).

У неділю 7 лютого ц. р. в 2 годині ночі померла в Софії — Болгарії Лідія Михайловна Шишманова-Драгоманова на 71 році свого життя.

Лідія Шишманова — донька великого українського вченого й професора Михайла Драгоманова, народилася в 1865 році в Києві. Разом з батьком мусила, ще малою, емігрувати до Женеви і довгі роки перебувала по-за межами свого краю.

В Женеві пізнала Лідія Драгоманова, а потім і одружилася з болгарським професором Іваном Шишмановим. За деякий час Шишманови переїзять до Болгарії, а за ними переїздить і сам проф. Михайло Драгоманів.

Проф. М. Драгоманів стає тут, в Софії одним з основопродожників Софійського Університету й залишається тут аж до смерті своєї в 1895 році.

В часі відновлення української державности проф. І. Шишманов призначається посланником від Болгарії в Київі і Лідія Михайловна знову повертається до свого Києва та... не на довго.

В своїй новій батьківщині — Болгарії Лідія Шишманова стає найширшою помішницею свого мужа, великого болгарського вченого, громадського діяча і міністра д-ра Івана Шишманова та разом з тим стає вона і сама визначною болгарською діячкою молодого ще тоді болгарського руху. З часом стає вона відомою болгарською публіцисткою і з присущим їй темпераментом виступає вона то з живим словом то з пером, працюючи в багатьох товариствах, пишучи книжки, співробітничавши в безлічі і чужих-європейських і в болгарських часописів та журналів, популяризуючи і ширючи тим серед болгар здорові думки, громадянську справедливість та художнє виховання.

Лідія Шишманова виховувалася в Швейцарії, дуже добре тому знала культурні умови Заходу і це своє знання переносить вона й передає новій своїй батьківщині — Болгарії. Вона з присущою їй хоробрістю завжди виступала твердо і рішуче у всіх тих питаннях, які вважала правильними, які вважала справедливими, й тому саме ця її вдача й рішучість, а разом і її високий інтелектуальний розвиток видвигають її в перші шерехи болгарських борців за національну і соціяльну свободу, за право і правду.

Мала Лідія Шишманова ще одну особливість і талант — вона дуже любила музику й була дуже добрим її критиком. Свої критичні замітки про музику передає вона до європейських і болгарських часописів, а в останні роки музика стає її найулюбленишим заняттям, якому віддавала вона багато часу, не пропускаячи майже ні одного концерту.

Лідія Шишманова довгі роки, перебуваючи в чужому оточенні, серед чужих умов, працюючи для чужої культури, все-ж ніколи не забувала своєї першої батьківщини-України й найширшою мрією її було побачити її й втішатися її звільненням.

Похорон Л. Шишманової відбувся в столиці Болгарії в Софії. В старій церкві св. Софії при досить численній участі приятелів, офіційних осіб, міністрів та представників чужих держав відбулася заупокійна літургія, а потім і самий похорон на Софійським кладовищі в родиннім склепі Шишманових.

Як в церкві так і на кладовищі виступали з промовами багато болгарських діячів. Від українців попрощав Лідію Драгоманову в останню дорогу інж. В. Филонович.

В. Ф.

З П Р Е С И

Швейцарська преса її далі присвячує багато уваги українським справам. В «Gazette de Losanne» з 11 лютого с. р. під заголовком:

«Шляхи України. Заява п. Андрія Лівницького, Голови на той час Директорії Української Народньої Республіки»

знаходимо в перекладі майже повністю промову Пана Головного Отамана, вміщену в «Тризубі» ч. 43-4 (547-8) з 13 грудня 1936, року з такими зауваженнями:

«Наводимо тут уступи найважливіші з промови, яку Президент Лівницький недавно виголосив в лоні одної з українських колоній і яка становить окреслення політики уряду Української Народньої Республіки в його боротьбі за визволення України з-під московського ярма».

* * *

Озваліся по своєму на відому статтю в німецькій пресі з приводу 22 січня і «Українські Вісти». В ч. 28 з 8 лютого с. р. львівська газета, говорючи про виступ «Фелькішер Беобахтер», визнає, що

«Факт надрукування такої статті безумовно позитивний,» та до того додає своє «але»:

«у згаданій статті згадує невідомий автор два прізвища: през. Андрія Лівницького, як наслідника С. Петлюри і... проф. д-ра Смаль-Стоцького».

Далі наводить газета лист п. Скорописа Йолтуховського, який подає свої здогади що-до автора або інспіратора статті, і заявляє, ніби:

«Від редактора «Фелькішер Беобахтер» дістав я уповноваження всіх, хто до мене звертатиметься, запевнити, що

1. стаття ця немає жадного програмативного політичного, а лиш суто інформативне значіння, та що

2. редактор «Фелькішер Беобахтер», на жаль, після друку переконався, що інформація та є однібічна»,

про що п. Голова «Української Громади в Німеччині» її вважає потрібним оповістити «всім, всім»... Галантно склавши компліменти п. Андрієві Лівницькому її де-яким українським діячам, до нього близьким, автор листа непристойно накидається на проф. Р. Смаль-Стоцького і кінчає прилюдним запитом Панові Головному Отаманові:

«Коли ж замість імен відомих чесних патріотів, починаєте ви фігурувати в компанії такого «культуртрегера», як проф. д-р

Роман Смаль-Стоцький, то чи здаєте Ви собі справу з того, що Ви ведете до повного скреслення УНР-івства з листи українських громадських течій?

Цей запит вважаю моїм обов'язком поставити в інтересі тих «Українських Військових Організацій», і тих «делегатій»(?), які за статтею у «Фелькішер Беобахтер» мали виступати у Празі, Парижі і Лондоні під прапорами УНР. Раз є такі військові, що шанують прапор УНР, — Вашим обов'язком є дати їм на мій запит ясну відповідь».

Як ми довідуємося з Берліна, припущення п. Скорописа-Йолтуховського що-до того, хто являється «автором чи інспіратором» тієї статті — не відповідають дійсності. Не займатимемося питанням, чи відповідають і в якій мірі дійсності ті «уповноваження», які автор листа ніби «достав» од редактора німецької газети. Не сперечатимемося з ним що-до характеру статті—прогративний та політичний, він чи тільки інформативний.

«Україна мусить бути вільною.»

пише, подаючи подібну статтю, «Ангріф». Нас така інформація цілком задовольняє.

Що-ж до імені проф. Р. Смаль-Стоцького, згадка про якого до безтями чомусь роздратувала п. Скорописа-Йолтуховського, і «острах» навела на редактора «Українських Вістей», то нагадаємо, що саме про нього було в згаданій статті написано просто:

«Останнім послом України в Берліні був теперішній професор Варшавського університету д-р Роман Смаль-Стоцький, який від імені свого уряду поклав чимало праці для культурного зближення німецької та української нації».

Де ж тут «швидник української нації»? Висловлюючися делікатно, текст статті «Фелькішер Беобахтер» піддаю легкій ретуші. З якою метою?

Коли автор листа протиставленням «іменам відомих чесних патріотів» імені діяча, який йому чомусь не до вподоби, мав хоч маленьку надію внести розбрат в міцно збиті ряди людей, які зостаються вірними прапорам, що з ними вийшли з України, то спробу його заздалегідь засуджено на неуспіх. Проф. д-р Роман Смаль-Стоцький, один з найактивніших борців за українську державність, має повне довір'я уряду нашого, користується симпатією своїх товаришів по праці і викликає до себе пошану всіх тих, хто знає і цінить його самовіддану діяльність.

Нехай пан голова «Української Громади в Німеччині» не журиться тим, куди веде УНР наш Президент. Раз визначивши свій шлях, ми з нього не зійдемо; і саме глибокі зміни, що зайшли на користь нашої ідеології не лише в ширших масах української еміграції, але й у вельми поважних колах інтелігенції особливо на рідних землях, які тепер прийшли до того, що з самого початку свого існування одстоював «Тризуб», стверджують правильність і непохитність нашої лінії.

А хто дав право п. Скорописові-Йолтуховському ставити запитання в імені військових організацій, що шанують прапор УНР? Ми не чули про такі уповноваження. Долею і інтересом об'єднань наших військових може п. Скоропис не турбуватися: вони самі вміють дбати за себе.

Як ми довідуємося з останнього числа бюлетеню «Офінора» (ч. 90 з 17 лютого с. року), пан Скоропис-Йолтуховський в своєму виступі проти прихильної української справі статті перед чужою редакцією мав уже попередників. Коли в десяту річницю смерті світлої пам'яті Симона Петлюри надруковано було в «Журналь де Женев» статтю, присвячену особі покійного, то місцевий представник гетьманців те-ж намагався нещасливо протестувати «проти уміщення статті, присвяченої пам'яті «бандита».

Навівши цей факт, «Офінор» питає:

«винажок чи система?»

і приходять до висновку:

«очевидно, цим панам не приходиться позичати у Сірка очей, бо вводять проти-українську пропаганду перед чужинцями в систему своєї політичної діяльності».

Гостру і належну відсіч найшов цей недостойний виступ українця перед чужинцями в «Ділі», де в ч. 29 з 10 лютого знаходимо під заголовком

«Зразок ганебної отаманщини. Емігрант амбітник ходить по чужинських редакціях з лайками на своїх земляків політичних противників».

такі повні справедливого обурення слова.

Як нашим читачам відомо, у двох чоловіх органах німецької преси появилась у роковини проголошення суверенности УНР та соборности українських земель та сама стаття під іншими наголовками, — надзвичайно прихильно й об'єктивно реферуючи українські державницькі змагання. «Фелькішер Беобахтер» помістив ту статтю п. н. «День української незалежности», «Дер Ангріф» — п. н. «Україна мусить бути вільна!» І всі українці на землі суцї були з цього приводу раді та могли почувати хіба вдячність для тих своїх земляків, які приклали руку до появи тієї статті. Річ ясна, що в такій справі на задній план сходять подробиці статті, в яких може чимало дечого тому чи іншому українцеві не подобатись.

Однак найшовся у Берліні добродій, який має на такі справи иншу думку. «Коли не буде України такої, як я хочу, то хай краще не буде ніякої!» та ганебна максима, яка перейшла вже до історії української визвольницької трагедії та до історії української розхристаности, має ще далі своїх звеличників. П. Скорописові-Йолтуховському не сподабалось, що в тій німецькій статті казалося про одну особу, дуже п. Скорописові неміцну. Очевидно, що можлива

дискутувати на тему, чи счеркнення якогось або поміщення у такій статті іншого прізвища помагало б статті. Однак п. Скоропис не обмежується до вислову свого погляду, напр., на сторінках українського часопису: він іде просто до редакції «Фелькішер Беобахтер» і там зголошує свої «застереження» та в той спосіб «інформує» редактора того німецького часопису, що той заявляє врешті, що стаття мала виключно інформаційний, а не політично-декларативний характер і що стаття «однобічна». Щасливий такою заявою, п. Скоропис негайно «урбі ет орбі» оголошує її, як якусь українську перемогу: сповіщає про це прилюдно на сходинах «Української Громади» у Берліні та друкує на сторінках вірного отаманським засадам часопису — в «Українських Вістях». Одночасно розкриває куліси, хто і якою дорогою дійшов до редакції тих німецьких щоденників, що ту статтю помістили.

Нечувана, ганебна річ! Одна з таких річей, після яких людина соромиться, що мусить такого анархістичного отаманського типу називати своїм земляком. Одна з таких річей, які в цілій повноті оправдують легковажне, погірдливе становище чужинців до нас, як національної збірноти, серед якої цього роду одиниці втішаються ще іменем «поважних громадських діячів».

* * *

«Вісті» в ч. 20 з 25 січня с. р., присвяченим надзвичайному XIV з'їздові совітів для затвердження конституції УССР, пишуть

«Український народ шанує і любить своїх керівників товаришів Косіора, Постишева, Петровського, Любченка, свого славного командарма тов. Якіра, народнього комісара внутрішніх справ тов. Балицького, цілий радянський уряд».

Цікаво, як ця пошана і любов виявлятиметься далі, коли все-сильний намісник Москви на Україні Постишев понав у неласку? *)

*) Диви «З Життя й політики».

Управа Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції з великим сумом сповіщає про передчасну смерть підполковника Армії УНР

Петра ГЛАДИША,

що наступила 12 лютого, 1937 року, на Рів'єрі у Франції

Вічна йому пам'ять !

О Д Р Е Д А К Ц І І

Випускаємо це число подвійним. Наступне число вийде в неділю 7 березня 1937 року

ХРОНІКА

З життя укр. еміграції

У Франції

— З життя Української Громади в Ліоні. 31 грудня 36 р. Радою Ліонської Громади в її помешканню влаштовано була ялинка для дітей української початкової школи. Помешкання Громади було гарно удекоровано, а по середині хати стояла ялинка, біля якої діти бавилися, співаючи колядки, а на закінчення розпівали «Ой там на горі січ іде». Після чого дітям роздано було свечочні подарунки. За спільною вечерею діти дуже весело провели час. Разом з тим батьки зустрічали новий рік. Час пройшов дуже весело і можна тільки дякувати Громаді за її працю що-до влаштування ялинки і зустрічі нового року.

— 23 січня с. р. в Салі Мезон Нев заходами Громади влаштовано було свято «22 січня» проголошення незалежності Української Держави. П. Гусаком був зачитано дуже змістовний реферат, в якому він охарактеризував значіння цього свята, закінчивши словами: «не буде миру в Європі до того часу, поки Українська Держава не буде самостійною»; після реферату пролунало гучне «слава», потім всіма присутніми проспівано «Ще не вмерла Україна». Потім учні школи декламували, за що нагороджені були рясними оплесками. Після офіційної частини поставлений був жарт на одну дію «Кум мірошник»; вистава пройшла з великим успіхом. Всі учасники справилися зі своїми ролями дуже добре. По виставі відбулися національні танки, які завжди викликали гучні оплески. Довго ще після закінчення програму присутні не розходилися й видно було повне задоволення.

Щира подяка всім, тим хто приложив старання в улаштуванні цього свята, як рівно-ж і всім учасникам.

— 13 лютого с. р. у помешканню Громади, 31 рю де Турнель, влаштована була річниця присвячена герою, полеглим під Крутами. Вступне слово виголосив заступник Голови Громади п. Галайда, закінчивши словами, що кров братів, полеглих за волю України під Крутами, кличе нас «довершити недовершене». П. Гусаком зачитав реферат, в якому окреслив тогочасний стан і жахливі події, які мали місце під Крутами. Реферат закінчив словами старого козацького закликту: хто хоче сидіти на папі, бути четвертованим, згоріти на вогні, запишіться у наші ряди, бо де смерть — там буде й воскресення.

Після реферату учні української школи Іван Ковальчук і Олександр Прилуцький дуже гарно декламували. Потім було проспівано «Ще не вмерла Україна». По закінченню офіційної частини Рада Громади привітала всіх присутніх по старому запорізькому звичаю шклянкою вина.

Рада Громади складає свою ширшу подяку всім тим, хто вшанував своєю присутністю це, так дороге кожному українцеві, свято.

— З життя Української Громади в Тулузі. Загальні збори Української Громади в Тулузі відбулися 7 лютого с. р. На цих зборах було переобрано Управу Громади й Ревізійну Комісію. До нової Управи обрано: голова Громади — п. Родкевич, заступник голови і скарбник — п. Дейнеко, секретар — п. Собко.

Ревізійна Комісія: п. п. Цимбалюк, Куценко та Скібінський.

У Польщі

— З життя корпорації «Запорозжя» у Варшаві. Дня 6 лютого с. р. в помешканню Клубу «Прометей» відбулися сходи Корпорації «Запорозжя», присвячені героям Українських Термopilів — Крут. Сходи розпочав кошовий п. П. Холодний-син. Опісля п. Анд. Крижанівський відчитав доклад про значіння Крутянського епізоду в українській історії, задержуючись над стратегічним моментом героїської оборони Крут, яка, як абсурдальне потягнення тодішнього військового проводу, мусіла покінчитися трагічно. Сходина закінчено відспіванням національного гімну.

Д.

— Український концерт у Варшаві. В залі варшавської консерваторії відбувся дня 7 лютого ц. р. концерт Українського Національного Хору ім. Лисенка під дир. С. Сологуба. В програмі концерту були українські колядки, щедрівки та народні пісні. Присутні рясно оплескували диригента та співаків.

Д.

— З життя відділу УЦК в Тересполі. 24 травня м. р. відділ обходив урочисто жалібну 10-ту річницю бл. нам. Головного Отамана С. Петлюри. В Більській православній церкві після служби Божої настоятель п. о. Костанович відправив панахиду, на котру прибуло крім членів сила місцевого населення. Перед панахидою п. о. сказав до присутніх дуже гарно високо патріотичне слово, характеризуючи світлу постать небіжчика Вождя українського народу, що життя своє на чужині склав за волю, за нашу страдницю Матір Україну. Після церковної урочистої служби до місцевої Громади були запрошені члени та багато місцевих гостей, де за шклянкою чаю ділилися спогадами минулої боротьби українського війська і цілого народу під про-

водом Головного Отамана С. Петлюри з споконвічним ворогом. Голова Управи поручник Зіневич виголосив доповідь на тему «С. Петлюра — Вождь Української Нації». Змістовна та вміло опрацьована доповідь змалювала яскраво постать бл. нам. Головного Отамана, його життя й чини, служення батьківщині, його смерть за волю та щастя України.

На другий день 25 травня в годину смерті Головного Отамана жалібний дзвін Більської церкви довго пригадував українцям певимовно тяжку хвилину цього дня, що 10 літ назад червоший кат додонав своє діло.

— 26 листопаду відділ УЦК в Тересполі вшанував пам'ять 359 героїв Базару. Після урочистої відправленої панахиди в Більській православній церкві й високо повчального влова отця Костановича, члени Т-ва з запрошеними гостями зібралися на уряджену Управою академію. Поручник Зіневич в доповіді змалював чин Базарських героїв-мучеників, їх героїчну смерть та значіння цього чину, як приклад надлюдської самопошви для нашої батьківщини.

— 9 січня с. р. тереспільська колонія при допомозі Головної Управи УЦК та наших приятелів і прихильників улаштувала ялинку для дітей. В цьому році це свято емігрантських дітей відбулося надзвичайно вдало. На ялинці були присутні в комплекті всі батьки з дітьми, не бракувало й запрошених гостей. Чудові декламації, що ними наввипередки пописувалися діти, хорові співи пісень і колядок, а на закінчення в подарунок торбинки з солодошами — все це дало нашому доростові незабутню радість, нещоденну велику втіху. Батьки та гості сіли до скромної вечері. За поважною гутіркою та співом колядок закінчилося це дорічне свято старим нашим звичаєм.

В Румунії

— Громадська зустріч нового року. З ініціативи Управи Громади Українських Емігрантів у Бухарешт,

ті, відбулася в помешканні Громадсько-Допомогового Комітету Української Еміграції в Румунії, громадська зустріч нового 1937-го року, в якій взяли участь члени громади зі своїми дружинами, а в якості почесного гостя громади — проф. К. Мацієвич.

Помешкання Комітету і столи були прикрашені зеленими галузями ялинок.

Коли пробіла дванадцята година, Голова Громади п. Г. Тимочка привітав присутніх з новим роком і побажав Україні, як найскоршого державного визволення, а всім присутнім повороту з чужини на вільну Батьківщину.

Проф. К. Мацієвич виголосив змістовну, гарно збудовану і з почуттям висловлену промову, в якій підкреслив, що українці — де-б вони не перебували і в яких-бв обставинах вони не були, — мусять твердо пам'ятати про свій обов'язок бойців за волю України і ні на один мент не губити віри в свої сили і віри в перемогу та у відродження Суверенної Української Держави.

У відповідь на слова п. проф. К. Мацієвича всі присутні встають і співають український національний гімн.

Самий початок спільної громадської вечери набірає бадьорий, піднесено-патріотичний характер і цей настрій тримається до рани.

Здравиці, виголошені за Президента Андрія Лівницького, за уряд УНР, за проф. К. Мацієвича, за д-ра В. Трепке, якого, до-речі нажучи, громада гучно привітала з днем його святого, перепліталися з національними піснями, ці останні з промовами та з взаємною гутіркою.

Крім п. проф. К. Мацієвича, промовляли д-р В. Трепке, Дмитро Геродот, С. Іваненко та П. Семенко.

Присутні на зустрічі нового року почували себе близькими членами однієї української родини, панував ширий і сердешний настрій.

Над урядженням столу (приготування страв) працювали пані: Іваненко, Семенко і Кушнір.

Треба признати, що зі своїм нелегким завданням вони справилися блискучо. Страв було досить і всі вони були приготовлені не лише смачно, але й естетично та художньо з боку зовнішнього.

В Німеччині

— Доклади артиста маляра П. Ковжуна в Берліні. Заходами Українського Наукового Інституту в Берліні влаштовано було українською мовою кілька докладів відомого артиста-маляра Павла Ковжуна в Берліні. Перший доклад був 12 лютого на тему: «Українська скульптура сучасності», другий 16 лютого на тему: «Розвиток українського малярства кінця 19-го і початку 20-го століття», (1890-1914), третій — 19 лютого на тему: «Головні течії сучасного українського малярства» (1917-1937) і четвертий — 23 лютого на тему: «Сучасне українське будівництво» (1917-1937). Доклади, ґрунтовно оброблені, майстерно виголошені, зробили надзвичайно добре вражіння і виявили перед численною аудиторією багатства нашої національної мистецької творчості.

В Бельгії

— З діяльності Клубу Україно-Грузинського. Недавно заснувався в Брюсселю «Клуб Студій Україно-Грузинських». До складу Комітету звійшли 2 українці й 2 грузини. Намічено чергу докладів з історії, літератури України й Грузії. Першим докладом був ґрунтовний доклад пана Тогуші. 30-го січня цей клуб улаштував вечірку. Були співи й танці українські й грузинські. Вечірка відбулася з великим успіхом і доходом.

В Голандії

8-го лютого дав свій черговий український концерт наш співак Микола Вайда по радіо Гільверзум П. Передача влаштована голандською католицькою організацією А. V. R. O.

Прибуток свого концерту п. М. Вайда присвятив на віднову Українського Національного Хору Кошиця.

Бібліографія

— Józef Nowicki. Wspomnienia starego działacza. Odbitka z «Niepodległości». Warszawa. 1936, str. 75.

Хочу звернути увагу всіх, хто цікавиться початками українського революційного руху на переломі XIX і XX століть на ці надзвичайно цікаві спомини польського революціонера «пепесовця». Автор споминів поляк (православний) з Києва, від р. 1896 брав участь в нелегальних гуртках польської гімназичної молоді, співпрацюючи на ґрунті спільних вивольних стремлінь і з учнями — українцями. Перейнявшись ідеями соціал-революційної боротьби, він по скінченню реальної школи в Києві вступив до Р. Р. С., записався до львівської політехніки і займався перевозкою нелегальної літератури до Києва. В один з своїх приїздів з «бібулою» (так звано в польських революційних кругах нелегальні видання) він зійшовся з Людвиком Сідлецьким, пізнішим українським діячем і письменником (псевдонім: Сава Крилач) і вдвох з ним об'їхав Правобережну Україну, закладаючи шкільні гуртки в Златополі, Умані, Немирові, Єлисаветі, Винниці, Житомирі й Білій Церкві. В р. 1899 було скликано у Києві з'їзд представників цих гуртків, і, здається, що саме на цьому з'їзді (автор споминів про це не згадує) відбулася сецесія з польської організації В. Липинського, присутнього на з'їзді вже як делегата від української шкільної громади, разом з Б. Матюшенком. Серед діячів Р. Р. С., які працювали на Україні, повстала думка заложити окрему «Українську Партію Соціалістичну», щоб пробудити самостійницький рух серед українців і відтягти їх від російсь-

кої соціал-демократії. Партія мала бути організована на зразок Р. Р. С. і під гаслом «Незалежна Українська Народня Республіка». Організацію партії, друк її програму і видань (партійним органом була «Добра Новина») та перевозку їх на Україну брали на себе пепесовці. Вони ж склали з по-між себе і перший Центральний Комітет партії, до якого ввійшли: автор спогадів, Богдан Ярошевський, Олександр Джемс Дуглас, Маріян Меленевський (що скоро перейшов до РВП) і Петро Канівець (що одночасно належав до РВП). Людвик Сідлецький допомагав партії в практичній роботі.

Автор каже, що «на завжди залишиться незбитим факт, що гасло самостійности України перша піднесла на українській землі Польська Партія Соціалістична». Не хочемо заперечувати заслуг Р. Р. С. коло розбудження революційного руху на нашій землі під гаслом самостійности України, але в даному разі шановний автор помиляється: вперше (в новітніх часах) це гасло піднесла таки лівобережна молодь, що в 1900 році зорганізувала Революційну Українську Партію.

Взагалі серед дуже цікавих споминів і фактичних вказівок п. Новицького зустрічається немало неточностей, зрештою зрозумітих, коли згадуються з пам'яті такі вже доволі давні часи. Згадуючи за українську громаду середнешкільників у Києві (1899-1900 років), автор називає прізвища людей, які не всі належали до одного покоління і ледве чи могли в один час усі належати до однієї громади, так він називає прізвища: Бориса Матюшенка, братів Милорадовичів, В. Липинського, Кониського (?), Косача, Романа Войціховського, Колесниченка (очевидно — Колесницького), Волод. Удовенка, Л. Юркевича (молодшого на 3-4 роки від усіх вище згаданих). Цікава згадка автора споминів, що статут громади склали Р. Войціховський і В. Липинський і що вони визнавали «Добру Новину» за свою ідеологічну платформу.

Автор коротко оповідає про повстання і розвиток РУП, підкреслюючи, що «ерупівці» неприхильно ставилися до УПС, вважаючи її членів за «націоналістів», а саму УПС за результат «польської інтриги» з боку Р. Р. С. Здається нам, що автор узагальнює думки, може й висловлювані де-ким з окремих ерупівців. Він же сам оповідає, що в 1903 році РУП і УПС злилися в одну партію.

Цікаві згадки автора про В. П. Степаненка, що допомагав членам УПС сходитися з ерупівцями, про М. Ганкевича, М. Меленевського, а особливо про Богдана Ярошевського. Він тільки неточно каже, буцім Ярошевський «змінив прізвище на Конашевич» і помер скоро після 1903 року: «Конашевич» це був літературний псевдонім Ярошевського, а сам він жив ще довгий час, служив постійним співробітником у «Громад. Думці» і в «Раді» й помер на весні 1914 р.

Ми не торкаємося тут дальших частин спомянів — про діяльність автора на границі у Верьболові, де він вступив на службу до російської митниці і кілька років регулярно перевозив з-за кордону нелегальну літературу (в тому числі і українські видання), про його арешт і утечу до Львова, де він працював над виробленням бомб для бойових відділів Р. Р. С. і над перевозкою зброї через кордон, — ми зазначили лише українські моменти з діяльності автора, на які повинні, повторюємо, звернути свою увагу всі, хто цікавиться історією нашого визвольного руху. Добре було б, як би учасники цього руху — давні ерупівці, списали й свої спомяни та внесли корективи до невільних часом помилок і неточностей, які ми зустріли, наприклад, у спомянах п. Новицького. Не треба забувати, що з тих РУП і УПС, тих перших організацій поч. XX в. розвився і наш сучасний національний рух і наша визвольна боротьба під самостійницьким гаслом.

До спомянів п. Новицького додано знімки фотографії згадуваних ним діячів, в тому числі й Богдана Ярошевського.

Книголюб

— Альбом «Виставки Українського Народного Мистецтва». Видання «Управління в справі мистецтва при РНК УСРР». 1936 р.

Хоч в передовиці до альбома А. Хвиля і запевняє, що українське народне мистецтво має свою вікову історію, проте показане воно так, ніби воно почалося з Леніна-Сталіна. Перший килим альбому присвячений Леніну, другий Сталіну, третій Ворошилову, четвертий знов Леніну, п'ятий знов Сталіну і так майже аж до кінця. І таким чином виходить, що українське народне мистецтво в альбомі та й на виставці є лише оздобою большевицьких персонажів і большевицького режиму. Тому через альбом українське народне мистецтво видно досить слабо тим більше, що майже у всіх його експонатах помічається стилізація, яка лише його погіршує, а не поліпшує, як певно мали на оці большевицькі законодавці моди на народне мистецтво. Альбом видано, як на совітське творчість, досить чепурино, — але порівняти його з тим, як видають такі речі за кордоном, трудно.

До альбому додано передмови по українськи і по французьки в агітстелі на тему «в городі бузина, а в Києві дядько», чи то пак «на Україні народне мистецтво, а в Москві геніяльний Сталін», але, певно, нікому з читачів це Хвиліне плазування не пошкодить оцінити українське народне мистецтво і зовсім не звернути увагу на большевицьку презентацію і альбому, і виставки.

І. К.

Розшуки

— Балашова Василя Андрійовича розшукує Амалія Андрійовна Штейн з Рівного. Писати на редакцію.

— Корольюка Федора розшукує Марія Колесниченко з Рівного. Вул. Легіонів 36. Рівне на Волині.

НОВІ КНИЖКИ І ЖУРНАЛИ

- «Т а б о р», воєнно-науковий журнал. Ч. 30. 1936 р. ст. 54. Ціна 1 зол. 50 гр.
- Програма викладів Українського Вільного Університету в Празі. в літнім півроці 1937. Прага.
- S. M. Kuczyński. Ziemi Czernihowsko-Siewierskie pod rządami Litwy. Праці Українського Наукового Інституту. Том XXXIII. Варшава. 1936. ст. 412 з таблицями.
- Мирослав Ічнянський. «Піра Емігранта». лірика. Накладом Української Книгарні. Вінніпег. Канада. 1936.
- «Вісти Української Національної колонії в Маньчжу-Ді-Го». Харбін. Ст. 32.
- «Українische Kulturberichte», вид. Укр. Наукового Інституту в Берліні. Ч. 30. 15 лютого 1937 р. ст. 8.
- «Ідеологія Українського Вільного Козацтва «УНАКОР». Видання «Унакор». (Sine loco) 1936 р. ст. 46.
- E. Onatsky. «La lingua ucraina nella famiglia delle lingue slave». Estratto dagli «Annali» del R. Istituto Superiore Orientale di Napoli Vol. VIII. Fasc. IV. Settembre 1936. XIV. Napoli. 1937 XV. ст. 18.
- Eugenio Onatski. «L'Ucraina ed i limiti dell' Europa» (L'Ukraina fra l'Oriente e l'Occidente). Estratto dagli «Annali» del R. I. Sup. Orient. di Napoli. Volume VIII. Giugno 1936. XIV. Napoli. Ст. 18.
- Slovanský Přehled, sborník pro poznání politického sociálního a kulturního života slovanských států a národů. Ч. I. січень. 1937. Прага.
- Bulletin du Bureau de Presse Ukrainien. No 18 (159), 31 січень 1937. Париж.
- «Світло й тінь» ч. I. 1937 рік, щомісячник, журнал Українського Т-ва Фотографічного у Львові та його філії. Січень. Львів.
- «Назустріч» ч. (75) двотижневик. 1 лютого 1937 р.
- «Народня Сіла» ч. 3. Ужгород. 1 лютого 1937 р.
- Contemporary Russia and her relations with her neighbours Vol. I. No 2 January 1937 London- «The Permanent Revolution in Ukraine», by prof. V. Sadovsky.

ВІД ВІДДІЛУ ОПІКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МІСІЇ В ПАРИЖІ

Відділ Опікування Української Місії в Парижі, довідавшись («Журналь Офісіель» з 2. X. 1936 року стор. 10.432, 2 колони), що у Парижі на 61. Bd. Edgard Quinet, де міститься і т. зв. «Українська Хата», зареєстровано п. В. Никитюком, бувшим урядовцем Місії, звільненим з посади, асоціацію, яка завоюла собі французьку назву Відділу Опікування Місії (Service des réfugiés ukrainiens en France) остерігає українське громадянство у Франції перед цим фактом і заявляє, що вищезгадана асоціація нічого спільного немає з Відділом Опікування.

В СПРАВАХ УКРАЇНСЬКОЇ МІСІЇ У ФРАНЦІЇ І ВІДДІЛУ ОПІКУВАННЯ ПРИ НІЙ

п. І. Косенко приймає в Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі (41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9) що дня од год. 4 до 6 веч., крім неділь і понеділків.

НОВА АДРЕСА ВІДДІЛУ ОПКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МІСІЇ В П А Р И Ж І

З 1 березня 1937 року — нова адреса Відділу Опікування Української Місії у Парижі і її Пресового Бюро: 24, rue de la Glacière, Paris 13-е.

Комунікації: Metro: Glacière та Gobelins; автобуси: U, 91, 93

ДО ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ВИДАВНИЦТВ !

Від січня 1937 р. Українське Товариство Бібліофілів спільно з Бібліологічною Комісією Н. Т. ім. Шевченка почало видавати місячник «Українська Книга», присвячений бібліології та бібліофільству.

В тому журналі буде вестися реєстрація всіх українських видань, які появляться на західно-українських землях та серед європейської української еміграції. Просимо всі українські видавництва надіслати на адресу «Української Книги», Львів, вул. Косцюшка ч. 5, I п. по 1-ному пр. всіх своїх видань з подаванням таких даних: П о в н е і м'я і назвисько автора, ціна, висота накладу, а при книжках, які мають артистичну обгортку тако-ж ім'я і назвисько рисівника обгортки.

В інтересі всіх українських видавництв лежить, щоби та реєстрація була повна, бо тоді «Українська Книга» стане необхідним підручним інформатором українських книгарів, бібліотекарів і всіх, що цікавляться українським видавничим рухом і тим самим причиниться у великій мірі до поширення українських видань.

Прохаємо тако-ж стати передплатником «Української Книги». Річна передплата коштує зол. 10.-, піврічна зол. 5.-. Очікуємо Вашої прихильности та допомоги і остаємо

з правдивим поважанням

«УКРАЇНСЬКА КНИГА»

СКЛАДАЙТЕ ДАТКИ НА НАРОДНИЙ ДІМ ІМЕНІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В БУКАРЕШТІ.

НЕХАЙ НЕ БУДЕ НІ ОДНОГО УКРАЇНЦЯ, ЯКИЙ НЕ ПОКЛАВ-БИ І СВОЄЇ ЦЕГЛИНКИ НА БУДОВУ ЩЕ ОДНОГО КУЛЬТУРНОГО ПАМ'ЯТНИКА ВОЖДЮ УКРАЇНИ.

Датки приймаються в Адміністрації журналу «ТРИЗУБ» та в Бібліотеці імені Симона Петлюри в Парижі.

Адреса Голови Комітету: Dmytro Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest. IV. R o u m a n i e .

ЮРИЙ ЛИПА

НОТАТНИК

(багатокольорова обг. П. Холодного)

Том I. ціна 1.90 зол.

Том II. ціна 2 зол.

Новелі, що дають силуети українських характерів з Великих Років 1917-1920.

Зміст 1-го: Рубан. Зустріч літераторів. Петька Клиш, палюточик. Закон. Ганнуся. Кіннотчик.

Зміст 2-го: Коваль Супрун. Чародій. Кам'янець Столичний. На варті. Бляшанки.

«Нотатник» т. II 2 нагороджений в р. 1937 Т-вом Українських Письменників та Журналістів у Львові.

Того-ж автора :

«Українська Доба» 1936 рік, ціна 50 сот.

«Українська Раса» 1937 р., ціна 50 сотн.

До набування у всіх українських книгарнях.

В-во «Народній Стяг».

До Шевченкових Днів

123 роковини з дня народження і 76 років з дня смерті генія України.

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

В Українській Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі (41, Rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9) можна набути:

1. Taras Chevtchenko. Le poète national de l'Ukraine.

2. Taras Schevtchenko. The national poet of Ukraine.

Обидві брошури написані відомим професором Дм. Дорошенком. Ціна по 5 фр. кожна.

Знамените слово проф. Ст. Смаль-Стоцького:

«Шевченко — співець самостійної України» Ціна 2 фр.

Олівці з словами Шевченка: «І чужому навчайтесь, свого не цурайтесь». Пофарбовані національними кольорами. Ціна 1 фр.

Не гайтеся набутти!

У В А Г А

На сояшній Рів'єрі, в здоровій горяній місцевості, в околицях Cannes (А. М.) З чудовим виглядом на море і гори, — продається не величке, але доходне куряче господарство, з добре гарантованою клієнтурою на яйця; 120 — курей-несушок; ціна з забудуваннями, дротами і т. д. по згоді, приблизно 3.500-4.000 фр. Контракт на маленьку ферму, де міститься куроводство, з хижкою на три роки передається тако-ж, а можна і без того.

Писати М. Нр. Dovgenko, Quartier de l'Etang. Mougins (А. М.)

ГРОШЕВИЙ ЗВІТ УКРАїнСЬКОЇ ШКОЛИ У ПАРИЖІ

що була під керуванням п. А. ГОРАЇНОВОЇ.

(з 10 березня 1935 р. по 1 січня 1937 р.)

Прибуток:	франк.	Видаток:	франк.
З «Бесіди» в «Тризубі»	271 05	Книжки і зошити	683 10
Решта з яринки 1934 р.	51 65	Листування	50 90
Від Паризької Громади	24 —	Оплата подорожів учням	1 230 05
Від Батьківського Комітету	350 —	Костюми на вистави для учнів	578 35
З шкільних вистав	1 380 05	Інвентар для школи	162. —
З сінема	175 —	Наймання помешкання	142. —
Пан Плевако	150 —	П. Кравчуку за навчання	100 —
» Косенко	140 —		
» Шатен	100 —	Усього	2 946 40
» ХХ	100 —		
» Недайкаша П.	65 —		
» Шмалій	60 —		
» Левадько	45 —		
» Удовиченко	40 —		
» Лотоцький	30 —		
» Стасів	25 —		
» Бордюгівський	25 —		
» Шульгин	20 —		
» Гентюк	20 —		
» Єремїва	20 —		
» Недайкаша В.	20 —		
» Солонарь	15 —		
» Топольський	15 —		
» Луцкевич	15 —		
» Вігера	15 —		
» Горолюк	13 —		
» Жупаненко	10 —		
» Гораїн	10 —		
» Могилівський	5 —		
» НН	5 —	Передано Батьківськ. Комітету	272 85
» Малашко	4 50		
Усього	3 219 25	Усього	3 219 25

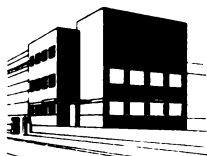
Щира подяка всім тим, що допомогли матеріально і морально школі.

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ

будує Український Дім у Празі
й закликає всіх українців до помочі й участі
в цьому будівництві.

←←←←←▶ УВАГА! ◀▶▶▶▶▶▶▶

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ
ЗБИРАЄ ПОЖЕРТВИ НА

УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ

ДАЙТЕ Й ВИ СВОЮ ЦЕГЛИНУ!
ПОШЛІТЬ СКОРИШЕ ВАШУ ПОЖЕРТВУ!
ЗРОБІТЬ ЗБІРКУ У ВАШІМ ТОВАРИСТВІ!
НЕ ВІДКЛАДАЙТЕ!
ЖЕРТВУЙТЕ ВСІ
НА УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ У ПРАЗІ
ХТО СКІЛЬКИ МОЖЕ!

ГРОШІ СЛАТИ НА АДРЕСУ ДИРЕКТОРА МУЗЕЮ:
Prof. D. Antonovych, Praha-Nusle, 245, Czechoslovakia

←←←←←▶ НЕ ЗАБУВАЙТЕ! ◀▶▶▶▶▶▶▶

жертви з різних держав буде ще окремо звіт у місцевій українській пресі кожної країни.

Імена всіх, і тих найменших, жертводавців Музей збереже Україні в своїх пам'ятних книгах; хто-ж дасть відразу або частками 10 доларів, буде записаний в окремій пам'ятній книзі фондаторів Українського Дому; а хто дасть 25 доларів — буде записаний в золотій пам'ятній книзі добродіїв Музею Визвольної Боротьби України.

1000 цеглин коштують 10 доларів. 100 цеглин коштують 1 долар.

Звіт про всі пожертви Музей друкує й розсилає окремо. Про всі нові пожертви кожного разу оголошує часопис «Український Тиждень» у Празі. Крім того, про всі по-

Повне видання творів Тараса ШЕВЧЕНКА

Зв'язуючи свій намір з 75-літньою річницею смерті письменника, Український Науковий Інститут приступив до першого повного видання його творів та першої серії дослідів над його життям і літературною діяльністю. Видання обіймає 16 томів такого змісту:

- Т. I Передмова від видавництва. Літературна біографія Т. Г. Шевченка. Автор біографії П. Зайцев.
- Т. II Поезії до року 1843.
- Т. III » 1843—1847 р. р.
- Т. IV » 1847—1857 »
- Т. V » 1857—1861 »
- Т. VI Назар Стодоля. Дрібніші твори.
Томи II—VI редакція П. Зайцева.
- Т. VII Повісті: Художник. — Наймичка. — Варнак.
- Т. VIII Повісті: Княгиня. — Музика. — Нецасний. — Капітанша.
- Т. IX Повісті: Близьята. — Прогулька.
- Т. X Журнал.
- Т. XI Листи. Редакція Л. Білецький.
- Т. XII Т. Шевченко, як маляр (з численними репродукціями малюнків). Автор розвідки Д. Антонович.
- Т. XIII Т. Шевченко в його польських взаєминах. П. Зайцев.
- Т. XIV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на мову польську. Редакція Б. Лепкий.
- Т. XV Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Шевченка на інші мови. Редакція Р. Смаль-Стоцький.
- Т. XVI Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього. В. Дорошенко.

Крім того, друкуються, як окремі — XXV-й — том Праць Українського Наукового Інституту, збірка монографічних розправ академіка С. Смаль-Стоцького, присвячених дослідженню творчості Шевченка (Т. Шевченко. Інтерпретації).

Творчість поета знайде всебічне освітлення в спеціально написаних для видання розвідках, а також коментаріях та примітках до тексту творів авторів.

До співпраці запрошені, крім означених угорі, такі особи: І. Балеї, ґ В. Бідов, О. Бочковський, І. Брик, Є. Вировий, Є. Гловінський, Д. Дорошенко, І. Дубицький, Ф. Колесса, А. Крижанівський, М. Кордуба, С. Людевич, Є. Маланок, М. Рудницький, В. Сапінський, В. Садовський, В. Сімович, М. Славінський, С. Смаль-Стоцький, Д. Чижевський, Л. Чикаленко.

Передплата надсилається згори на ціле видання або на кожний том. Передплата на окремі, вибрані з цілого видання, томи не приймається. Замовлення без внесення передплатної суми уважатимуться за неважкі.

Український Науковий Інститут звертається до всіх земляків та приятелів українського народу з гарячим закликом своєю участю в передплаті на перше повне видання творів гетьмана українського слова допомогти успішному виконанню завдання, що має задовольнити одну з істотніших потреб української нації.

Адреса Інституту: **Ukrainiski Instytut Naukowy, Służewska 7, m. 4. Warszawa, Pologne.**

Директор Інституту **О. Лотоцький**

Секретарь **Р. Смаль-Стоцький**

Т р и з у б

тижневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований р. 1925 Симоном Петлюрою, виходитиме в 1937 році по-старому і за участі тих самих співробітників.

Запрошено також до співучасті нові видатні літературні сили.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1937 РІК

У Франції на рік — 60 фр., на півроку — 30 фр., на три місяці — 15 фр., на один місяць — 6 фр.

	1 рік	1/2 року	3 місяці	1 міс.	Одр. чис.
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	18 зол.	10 зол.	5 зол.	2 зол.	0,60 зол.
РУМУНІЯ	500 лейв	300 лейв	150 лейв	50 лейв	20 лейв
НІМЕЦЩИНА	12 мар.	6 мар.	3 мар.	2 мар.	0,50 мар.
СНОУ. ШТАТИ П. А.	3 дол.	1,5 дол.	1 дол.	0,40 дол.	0,10 дол.
КАНАДА	3 дол.	1,5 дол.	1 дол.	0,40 дол.	0,10 дол.
БЕЛЬГІЯ	20 бельг.	10 бельг.	6 бельг.	2 бельг.	0,60 б.
БОЛГАРІЯ	200 лев	100 лев	50 лев	18 лев	5 лев
ЮГОСЛАВІЯ	100 дин.	50 дин.	25 дин.	10 дин.	2,50 дин.

У Парижі набувати в книгарні В. Погольського, 13 rue Bonaparte, Paris 6

Б Ю Р А

Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції

i

Товариства бувших Вояків Армії УНР у Франції

містяться : 248, rue S-t Jacques, Paris 5.

Телефон — Odéon 15-08.

Автобуси — AA, AA-bis, H, H-bis, S, W, AR, 8, 25, 86 , 93.

Метро — Cluny, Odéon, Raspail, Vavin, N.-D. de Champs, Monge.

Всю кореспонденцію для Генеральної Ради і Військового Товариства належить надсилати на цю адресу.

Редакція і адміністрація : 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9
Тел., TRUdaine : 53 - 36

Для переказів у Франції: «Le Trident» chèque postal 898.50, Paris.
Педагог — Комітет. Адміністратор : Іл. Косенко

Le Gérant : M-me Perdrizet.